

Tisdagen den 9 februari
Kl. 15.00

*Om konflikten mellan
Israel och palestinierna,
m. m.*

1 § Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

2 § Svar på interpellationerna 1987/88:146, 155, 160 och 161
samt frågorna 1987/88:268 och 312 om konflikten mellan Israel
och palestinierna, m. m.

Anf. 1 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag har fått många interpellationer och frågor, och för tids vinnande tänkte jag inte upprepa dem utan gå direkt på svaren. Men innan jag gör det vill jag gärna begagna detta tillfälle att i riksdagen uttrycka regeringens oro över kidnappardramat med de båda skandinaverna i Libanon – ett drama som nu är inne på sitt femte dygn. Dess värre har vi inte fått den uppgift som finns i en av aftontidningarna i dag bekräftad. Tvärtom kretsar de uppgifter vi får från Libanon mellan optimism och pessimism. Så mycket är emellertid klart som att UNRWA måste lämnas utanför alla konflikter och dess personal tillåtas fullfölja sitt humanitära arbete. Det är självfallet vår innerliga förhoppning att detta drama snarast skall få en lycklig upplösning.

Därefter vill jag övergå till att svara på de framställda interpellationerna och frågorna.

De ställningstaganden i olika frågor som Sverige gör i Förenta nationerna, genom anföranden eller röstningar, är alltid regeringens. Det är inte fråga om enskilda delegaters personliga åsikter, vare sig det gäller vår FN-ambassadör, andra tjänstemän eller riksdagsledamöter som ingår i vår FN-delegation. Utformningen av Sveriges anföranden och beslut om hur vi skall rösta sker i nära samarbete mellan FN-delegationen och UD. Det är regeringen som instruerar FN-delegationen att agera på det ena eller det andra sättet. Därmed hoppas jag att det står fullständigt klart att det som på sina håll i pressen och annorstädes ibland kallats "Fermés tal" är den svenska regeringens tal. Som vanligt hade FN-delegationens riksdagsledamöter fått tillfälle att framföra sina synpunkter på utkastet till det tal som hölls.

Talet återger kända svenska ståndpunkter som i årtal framförts om konflikterna i Mellanöstern och om de principer som enligt vår mening bör gälla för deras lösning. Ingen ändring har skett i regeringens politik härvidlag. Men tiden står inte stilla, och utvecklingen i Mellanöstern går vidare.

I vårt tal ägnade vi denna gång speciell uppmärksamhet åt en särskilt framträdande och allvarlig aspekt av Mellanösternkonflikten, nämligen Israels fortsatta ockupation av de områden som besattes under det s. k. sexdagarskriget år 1967 och åt situationen i dessa områden. Ett skäl till detta var att det var jämnt 20 år sedan ockupationen började. Det är ett tragiskt faktum att man skall behöva konstatera att utvecklingen sedan talet hölls i december på ett skrämmande sätt bekräftat de farhågor vi då gav uttryck för.

Sedan veckorna före jul har ett drygt fyrtiotal, och enligt en tidning i dag ett femtiotal, människor – alla palestinier – dödats på de ockuperade områdena och ett långt större antal sårats, i vissa fall allvarligt. Den israeliska arméns hårda framfart med våld, misshandel och skarpa skott mot försvarslösa människor kan inte rättfärdigas. Den israeliska ockupationspolitikens metoder för tankarna till förhållandena på andra ställen i världen där civilbefolkningen förtrycks med terrorliknande metoder.

Men det israeliska våldet mot den palestinska civilbefolkningen är trots allt inte orsaken till problemen utan bara ett symptom. Bakom ligger inte minst att Israel sedan mer än 20 år ockuperar främmande territorium, vars befolkning motsätter sig denna ockupation med de medel som står den till buds.

En grundläggande princip för svensk utrikespolitik, i Mellanöstern såväl som på andra håll i världen, är förbudet mot förvärv av territorium med våld. Denna princip är fastlagd i FN-stadgan, som alla medlemsstater – inkl. Israel – skrivit under. Att denna princip respekteras är av grundläggande betydelse inte minst för alla små stater. Det är alltså ett svenskt intresse att med skärpa vända sig mot de fall där brott sker mot denna princip.

Israels fortsatta ockupation av Västbanken och Gaza kan aldrig rättfärdigas. En militär ockupation kan bara betraktas som en tillfällig situation och kan inte ge den ockuperande makten rätt att annektera territorium eller att utsträcka sin egen lagstiftning och administration till de ockuperade områdena. Sådana åtgärder strider mot internationell rätt, och det gäller inga särregler för Israel.

Den israeliska ockupationspolitiken ger i många hänseenden intryck av ett målmedvetet inlemmande av de ockuperade områdena, steg för steg, i det israeliska samhället. Jag tänker på landförvärv, bosättningar, vägar, vatten- och energiförsörjning m. m. En sådan krypande annektering kan aldrig accepteras. Den måste fördömas. Att en sådan politik går stick i stäv mot alla ansträngningar att nå en förhandlingslösning med palestinierna behöver knappast sägas.

Sverige har – i likhet med en överväldigande majoritet av världens stater, inkl. bl. a. de nordiska staterna och de tolv EG-staterna – fördömt Israels annektering av Golanhöjderna. Varken vi eller dessa stater har heller accepterat unilaterala initiativ för att förändra Jerusalem's status.

Situationen på de ockuperade områdena präglas nu av närmast kroniska oroligheter som kommer till uttryck i demonstrationer och spontana motståndsaktioner från befolkningens sida. Vi delar den uppfattning som har uttryckts av ett stort antal stater i bl. a. FN:s generalförsamling, att dessa reaktioner härstammar från en berättigad upprördhet hos palestinierna över den fortsatta ockupationen och ockupationsmaktens hårda metoder. Befolkningens motstånd mot så uppenbart olagliga åtgärder som israeliska bosätt-

ningar på ockuperat område är förstäligt.

En annan grundläggande princip i svensk utrikespolitik i Mellanöstern och annorstädes är principen om alla folks rätt till självbestämmande. Palestinierna är ett folk. Deras rätt till självbestämmande måste vara ett grundläggande element i varje möjlig bestående lösning av den arabisk-israeliska konflikten. Palestinierna förnekas denna rättighet av Israel, bl. a. genom ockupationen av Gaza och Västbanken. En lösning av konflikten som inte tar hänsyn till befolkningens önskemål och legitima rättigheter blir sannolikt varken fredlig eller varaktig.

En tredje princip i svensk utrikespolitik, och en princip som likaledes är grundläggande för hela FN-systemet, är principen om fredlig lösning av tvister. Denna princip förutsätter att de olika parterna i en konflikt är beredda att tala med varandra. Vägran att förhandla är inte förenlig med denna princip. Finns det en genuin vilja till fred hos Israels regering, en fred också till priset av återlämnande av ockuperat land, så borde det också finnas en vilja att förhandla, och att förhandla också med den närmast berörda parten, det palestinska folket. En lösning måste förhandlas fram mellan Israel, dess arabiska grannstater och dem som har palestiniernas förtroende och kan föra deras talan, dvs. enligt vår mening PLO. Alla dessa parter måste erkänna varandra. Israels vägran att förhandla med PLO blir särskilt svårförståelig mot bakgrund av den hårda kritik Israel har framfört mot arabstaterna då de vägrat att förhandla med Israel.

Det finns, herr talman, inget alternativ till en förhandlingslösning. Sverige har vid upprepade tillfällen uttryckt sitt stöd för tanken på en internationell konferens om Mellanöstern i FN:s regi med deltagande av de berörda parterna. Sverige har även i bilaterala samtal, också med Israel, verkat för ett ökat stöd för konferenstanken, som nu fått en mycket bred internationell förankring. En konferens skulle kunna bli ett viktigt bidrag till en rättvis och varaktig lösning på konflikten.

Försvaret av de mänskliga rättigheterna är ytterligare en grundläggande princip i svensk utrikespolitik. Vikten av att värna om de mänskliga rättigheterna bjuder oss att öppet och otvetydigt påtala kränkningar varhelst de förekommer. Den senaste tidens utveckling vittnar tydligt om bristande israelisk respekt för palestiniernas mänskliga rättigheter.

Det är också viktigt att söka bidra till en rimlig social och ekonomisk utveckling på de ockuperade områdena. Regeringen är beredd att pröva olika vägar för hur Sverige bäst kan främja detta, även genom en ökning av biståndet. Vidare skulle vi med tillfredsställelse se att exporten från de ockuperade områdena ökade. Beträffande frågan om hur varor som tillverkas inom israeliska bosättningar på ockuperade områden skall behandlas har regeringen inte några möjligheter att förhindra import av sådana varor, om inte FN:s säkerhetsråd har beslutat om eller rekommenderat sanktioner.

Det är, herr talman, på grund av Israels vägran att respektera för oss grundläggande och oerhört viktiga folkrättsliga principer – och Israels vägran att acceptera den internationella rättens tillämplighet i förhållande till de ockuperade områdena – som Sverige kritiserar Israel. Denna vår kritik har nu blivit skarpare än tidigare, av det enkla skälet att Israels regering inte

förefaller ha tagit intryck av våra och andras vädjanden eller av vad vi och andra länder hittills har framfört. Tvärtom har Israel exempelvis på sistone genom sina nya beslut om landsförvisningar av palestinier från de ockuperade områdena visat på motsatsen.

Med rätta kritiserades den israeliska politiken nyligen av ett enhälligt säkerhetsråd i FN. Det var första gången på länge som de fem permanenta medlemmarna var eniga i en fråga som rör Mellanöstern. Säkerhetsrådet fastslog åter Genèvekonventionens tillämplighet på den israeliska ockupationen, och uppmanade Israel att avstå från deportationerna. Att de likväl genomfördes måste fördömas.

Sverige var ett av de länder som aktivt deltog i FN:s beslut att upprätta staten Israel. På denna grund har Sverige också försvarat Israels deltagande i FN. Sverige har ständigt hävdat Israels rätt att leva i fred inom erkända och säkra gränser.

Israels utveckling har varit långt ifrån problemfri. Den fortsatta ockupationen har lett till inre motsättningar och konflikter och inger farhågor om den israeliska demokratis utveckling. Det är nu mer än någonsin av vikt att stödja demokratiska och moderata krafter i Israel, särskilt de som eftersträvar en fredlig lösning som grundval för Israels framtid. Låt mig särskilt nämna arbetarpartiets ledare, utrikesminister Shimon Peres, som aktivt verkar för en internationell fredskonferens.

FN:s beslut att upprätta staten Israel innebar också ett beslut att upprätta en palestinsk stat. Vi måste ge vårt stöd även åt denna del av beslutet. En varaktig lösning kan bara uppnås om palestinerna bereds möjlighet att få utöva sin rätt till självbestämmande, inkl. rätten att etablera en egen stat som lever i fred med Israel. Endast därigenom kan också Israels framtid i Mellanöstern på sikt tryggas.

Jag vill i detta sammanhang betona hur regeringen värdesätter de insatser Folke Bernadotte gjorde i samband med världskriget och senare som FN-medlare i Mellanöstern. Hans insatser förtjänar väl att uppmärksammas. Han är en av många svenskar som gjort en stor insats för fred i Mellanöstern.

Utöver FN:s generalförsamlings delningsbeslut år 1947 innehåller säkerhetsrådets resolutioner 242 och 338 viktiga element för en allomfattande lösning. Som vi uppfattar dessa skall Israel efter förhandlingar dra sig tillbaka från de år 1967 ockuperade områdena och Israels grannar erkänna den israeliska statens rätt att leva i fred inom säkra och erkända gränser.

Det är, herr talman, allvarligt att det tillstånd som råder i de ockuperade områdena får fortsätta. Det är en mänsklig tragedi som berör oss. Det är ett svenskt intresse att påtala dessa kränkningar av folkrättsliga principer.

Anf. 2 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag får tacka utrikesministern för svaret. Jag instämmer i förhoppningen att gisslan i Libanon kommer att släppas fri snart.

Svaret på interpellationen har av förklarliga skäl dröjt. Mycket har hänt. Fortfarande finner jag emellertid en obalans i regeringens politik.

Att i en så komplicerad konflikt som denna endast ägna sig åt en av parterna och lägga all skuld på denna tyder på historielöshet. I nutida svensk historieskrivning börjar krisen i Mellanöstern 1967. Alla vet att krig och

våldsdåd i stor och liten skala har ägt rum sedan 1947 och även tidigare. Gaza ockuperades liksom Västbanken 1949 av Egypten och Jordanien.

Regeringen vill inte heller tillstå att PLO i sina grunddokument som helhet har förbundit sig att krossa Israel. Jag avser artiklarna 1, 2, 9, 15, 19 och 21 i det nationella palestinska fördraget som godkänts på nytt vid varje PNC-möte.

Svensk utrikespolitik utgår tydligen från att framsteg mot fred kräver hårda påtryckningar på Israel, men inga krav på arabstaterna. Egyptens president tillstod i ett uttalande i Bahrein härförleden att detta förstärker konflikterna.

Utrikesministerns hänvisning till folkrätten haltar. Låt mig citera folkrätts-experten Theutenberg: "De stater som berörs av Mellanösternkonflikten är genom sitt medlemskap i FN förpliktade att följa nu gällande rättsnormer. Att klandra den israeliska statens existens och att hota med krig för att åvägbringa dess undergång är ett brott mot den internationella rättsordningen. Så länge den palestinska paraplyorganisationen PLO har denna punkt på sitt program undandrar den sig själv det stöd den eljest måhända kunde få i sin strävan att etablera en palestinsk stat i området." Och han fortsätter: "Arabstaternas vägran att erkänna Israels existens och arbeta för dess undergång som stat måste därför, mot denna solida folkrättsliga bakgrund, betecknas som icke förenlig med FN-stadgans principer."

Märkligt är således att regeringen entydigt tar ställning *mot* den enda västerländska demokrati som finns i området och tar ställning *för* auktoritära, dogmatiska och totalitära stater med helt annan syn på mänskliga rättigheter och människovärde. Att kritisera Israel och konstatera fel och brister är inte svårt. Varje land har brister, och i trängda situationer förvärras bristerna. Israel är en fri och öppen demokrati med domstolar som ingriper och bestraffar övergrepp, men att tränga bakom totalitär propaganda är svårt för politiker och media.

Följde då Israel folkrätten t. ex. 1967? Jag citerar Theutenberg igen: "Från folkrättslig synpunkt är det av vikt att konstatera att argumenten talar för att Israel agerade till försvar för sina egna territorier – – –. Att hävda disproportionalitet låter sig knappast göras. Ockupationen är således helt i enlighet med folkrätten." Dessutom tillämpas jordansk och egyptisk lag på Gaza och på Västbanken.

Det är alltså orättvist att hävda att militära maktmedel är Israels enda metod att handskas med sina problem; och att man åsidosätter mänskliga rättigheter.

Om Israel hade använt de maktmedel som andra makter brukar använda i området, skulle uppluppen ha stoppats första dagen. Jag vill erinra om den massaker som skedde i Hama i Syrien 1982, där den vanligast förekommande dödssiffran uppges ligga omkring uppåt 20 000. Förödelserna var ohyggliga. Rapporteringen i svenska massmedier var knapphändig.

Så till vad som främjar fred. Israel och Egypten har visat hur fred kan uppnås. Det krävs förutom förhandlingar också att bägge parter erkänner varandras existens. En hoppfull reaktion från andra arabstater hade kunnat uttryckas så här: Det är kanske ingen idealisk fred, men det är ändå en framkomlig väg. I stället agerade man fiendtligt, inte minst mot Egypten.

Prot. 1987/88:65
9 februari 1988

*Om konflikten mellan
Israel och palestinier-
na, m. m.*

Detta omintetgjorde en konfliktlösning.

Ordalydelsen i slutet av Sten Anderssons svar är förvånande: "Som vi uppfattar dessa" – alltså resolutionerna 242 och 338 – "skall Israel efter förhandlingar dra sig tillbaka från de år 1967 ockuperade områdena – – –." Varför citerar den svenska regeringen FN-beslutet på ett felaktigt sätt? Jag citerar Theutenberg ännu en gång: "Därest man följer debatten i säkerhetsrådet finner man att den obestämda formen 'territories' är insatt i texten med avsikt." Detta framgår av senare uttalanden av den brittiske representanten Lord Caradon och i debatter i det brittiska underhuset kring tolkningen och avfattningen av resolution 242: "De existerande demarkationslinjerna vid utbrottet av 1967 års krig torde näppeligen kunna karakteriseras som 'säkra' eller 'erkända' ". Slutsatsen som Theutenberg drar innebär att de äldre gränserna och demarkationslinjerna måste kunna bli föremål för ändringar i ett fredsavtal.

Varför envisas regeringen med att använda ordet territorium i bestämd form? Varför förändra innebörden av resolution 242? Bias underlättar inte konfliktlösningar. Varför fördöma det land som verkligen vid fredsförhandlingar avträtt stora landområden av utomordentlig vikt i militär-strategiskt och ekonomiskt avseende? Israel har i handling visat att man gör stora ekonomiska offer för fred. Men var fanns fredsviljan på arabsidan före 1967 och fram till 1977? Reaktionerna på Camp David-avtalet har jag redan nämnt.

Är det verkligen förenligt med svenska intressen att entydigt ta avstånd från den enda västerländska demokratin i området?

Anf. 3 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Även min interpellation ställdes med anledning av talet i FN före jul.

Sorg, smärta, oro. Det är vad vi alla känner i dag. Vi är sorgsna och upprörda över att människoliv går till spillo på Västbanken och i Gaza, sorgsna på samma sätt som vi är var helst i världen människor dödas. Vi känner smärta för dem som far illa, känner oro för framtiden.

Det som sker i dag kan inte försvaras. Det som sker i spåren på varje ockupation, nämligen våldet, måste fördömas. Att människor misshandlas, att människor dödas, allt detta är oacceptabelt. Vi som är Israels vänner måste kritisera det vi anser vara orättfärdigt.

Vi måste kritisera, ibland fördöma. För att kunna göra detta måste vi vara rättvisa. Det är en grundregel. Den regeln struntar den socialdemokratiska regeringen i. Jag anser att Sverige sviker.

Man svek när Anders Ferm höll sitt tal i FN. Sten Andersson sviker i sitt svar här i dag. Den socialdemokratiska regeringen sviker, när man formar den svenska Mellanösternpolitiken.

Sverige skall tala för fred. Vi skall i det internationella arbetet underlätta för fredliga lösningar och inom ramen för arbetet i internationella organisationer kräva att konventioner och överenskommelser efterlevs. Inget av dessa grundläggande krav uppfylles i Anders Ferns tal i FN i november 1987. Tyvärr uppfylls det inte heller i Sten Anderssons svar här i dag.

Talet som Anders Ferm höll som företrädare för det svenska folket, det tal

som Sten Andersson givetvis försvarar här i dag, var nämligen fyllt av felaktiga påståenden, häpnadsväckande slutsatser, underliga exempel. Detta är att uttrycka sig mildt. Med ett övergripande ord: Talet är ensidigt!

Visst, Sten Andersson, fick oppositionens FN-delegater framföra sina synpunkter, men beaktades synpunkterna? Försök inte genom ofullständiga uttalanden här i kammaren ge intryck av att alla delade ansvaret för vad Anders Ferm framförde i talet, ett tal som inte svarade mot vad svenska folket känner. Det gav nämligen de entydiga reaktioner som fanns i svenska tidningar klart besked om. Jag har här Birgit Friggebos kopia ifrån FN-delegationen, på vilken hon har gjort anteckningar just om ensidigheten.

Så till sveket. Anders Ferm och Sten Andersson beskriver dagens situation, men det finns inte ett ord om bakgrunden till vad som händer. När man talar om att ockupationen varat i 20 år, finns det inte ett ord om vad som hände för 20 år sedan. Inte ett ord om den uppladdning mot Israel från arabstaterna som kulminerade i våldet mot Israel i sexdagarskriget. Inte ett ord om att ockupationen för Israels del är en följd av vad som i grunden var ett försvarskrig. Inte ett ord om att Israel ville förhandla, ville sluta fred. Inte ett ord om, att svaret blev de tre nej i Karthum. Arabstaterna uttalade: inga förhandlingar, ingen fred, inget erkännande av Israel. Man talar om krav på efterlevnad av FN-beslut och konventioner. Men brottet som begicks mot FN-beslutet, när sex arabstaters arméer 1948 överföll det nybildade Israel nämns inte. Och Sten Andersson, var finns respekten för FN:s beslut i Det nationella palestinska fördraget?

Anders Ferm tar fram ett enda exempel på terrorhandlingar: mordet på Folke Bernadotte. Varför? Jo, det utfördes av judiska aktivister. Det finns förvisso en ocean att ösa ur med terrorhandlingar utförda av arabiska terroristorganisationer. Man behöver inte ens anstränga sig eller gå 40 år tillbaka i tiden för att hitta exempel på terrordåd utförda av organisationer stödda av Libyen, Syrien och Iran – terrordåd som kostat många judiska liv, terrordåd som utförts över hela vår värld.

Israels närvaro i Libanon kritiserar, men man nämner inte Syriens ockupation av hela östra Libanon. Inte heller nämns PLO:s väpnade närvaro i Libanon, där de också är inkräktare.

För Anders Ferm är fredsfördraget mellan Egypten och Israel inte något positivt, endast ett undantag från det hat, den spänning och besvikelse som ökat. Han struntar helt i att anledningen till att man lyckades var att *båda* sidorna var villiga till eftergifter. Israel återlämnade Sinai. Egypten ådrog sig bannlysning av de andra arabstaterna.

Vi skall påtala när mänskliga rättigheter kränks. Men har Sten Andersson helt glömt bort att samtidigt som strömmarna av palestinier lämnade Israel, tvingades ungefär lika många judar att lämna arabiska länder, där de bott i generationer. Och hur är det med de mänskliga rättigheterna för de judar som i dag finns kvar i Syrien, Libanon och Jemen?

Vårt ansvar är att komma med kritik, men är kritiken ensidig, enögd, kan den vara katastrofal.

Israel är den enda demokratin i Mellanöstern. Israel är ett öppet samhälle, därför får vi också omedelbart rapporter om vad som händer – och upprörs med rätta.

Vi vet också att det finns spänningar i Israel. Vi vet att det finns krafter, som verkar för förhandlingar, för en fredskonferens. Vi måste stödja dessa krafter genom vårt agerande.

Och här kommer det sista sveket, de svenska socialdemokraternas stora svek, nämligen att man så ensidigt lyssnat på ena sidan, stött ena sidan i en konflikt. FN:s beslut 1947 var att det skulle bildas två stater, sida vid sida. Det palestinska folket skall ha vårt stöd, men man måste då erkänna, i ord och handling, sida vid sida med Israel, inte på bekostnad av Israel.

Israel som stat måste få förbli, inom säkra och erkända gränser. Detta skall vi uppmärksamma därför att i spåren på dagens händelse följer ett monster – det monster mänskligheten på denna jord förföljts av i tusentals år, nämligen antisemitismen. Det är tre veckor sedan vi ursprungligen skulle ha haft denna debatt. Den uppmärksamme märkte det redan då, men nu har helt tydligt denna farsot visat sitt vidriga tryne. Därför är sveket så oerhört stort, därför är konsekvenserna så vittomfattande.

Anf. 4 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på frågorna i min interpellation. Jag instämmer verkligen i utrikesministerns förhoppning om att kidnappningen av de två skandinaviska UNRWA-medarbetarna skall få ett lyckligt förlopp.

Nu behövs det fredsförhandlingar om israelernas och palestinernas framtid skall kunna räddas och tryggas.

Innan jag fortsätter vill jag emellertid säga att det känns generande att utrikesministern här i kammaren skall behöva undervisa riksdagsmän om det mest elementära när det gäller den svenska regeringens agerande i internationella sammanhang. T. o. m. en riksdagsman från annat parti än regeringspartiet framför ju regeringens syn när han eller hon talar i FN – inte sin egen.

Jag skrev min interpellation i mitten på december förra året. Sedan dess har mycket hänt i Israel. Djupt mänskliga tragedier utspelas dagligen. När jag besökte Israel, Västbanken och Gaza i början av november blev jag medveten om riskerna för en kommande urladdning. Oron och desperationen i Gaza kändes genom märm och ben. Oron var så stark att man tyckte att man kunde ta på den. Krutdurken stod där – tändstickan var tänd men ännu inte satt till krutet.

Jag tyckte att vi här hemma inte insåg situationens allvar. Vi kände naturligtvis till den israeliska 20-åriga ockupationen, men vi hade inte satt oss in i de palestinska ungdomarnas situation – de som inte känner någon annan värld än flyktinglägren. Verkligheten gav mig rätt i mina farhågor.

Dag för dag fortsätter oroligheterna i de ockuperade områdena. Israeliska armén går in skoningslöst mot obeväpnade unga palestinier. Bortåt 50-talet palestinier har dödats sedan veckorna före jul. Israel använder sig av bl. a. utgångsförbud och deportationer. Israelernas targasattack mot moskén vid Tempelplassen visar brist på förståelse för andra människors religion och måste uppfattas som en skymf mot det som dessa anser heligt.

Liksom FN, EG och enskilda länder har gjort måste Sverige reagera mot de brott som Israel nu begår mot 1949 års Genèvekonvention och mot mänskliga rättigheter.

Det finns bara en folkrätt, och den gäller för alla länder. Om vi i Sverige vill vara trovärdiga i vår utrikespolitik måste vi behandla alla länder lika. Det är dessutom och framför allt livsviktigt för ett litet land som Sverige att i alla lägen och för vår egen framtids skull kämpa för respekt för FN:s stadgar och för internationella konventioner.

Sverige har en stor uppgift i att stödja de många progressiva krafterna inom och utanför Israel – t. ex. rörelsen Fred Nu – och att i samtal med Israels regering och i internationella sammanhang arbeta för en fredskonferens. Upptrappat våld löser inte konflikten. Den måste lösas genom förhandlingar.

Vi är många av olika folkslag och religioner som ser målet framför oss: staten Israel och en palestinsk stat sida vid sida, i fred med varandra. Det råder ju – trodde jag – också bred politisk enighet om detta här i Sverige. Jag är helt övertygad om att detta är det enda sätt på vilket Israels framtid och palestiniernas framtid kan tryggas.

Herr talman! Jag tycker att det finns mycket litet av hopp i denna tragiska situation. Men det finns människor som med sina uttalanden ökar hoppet. En av dem är överrabbinen här i Stockholm Morton Narowe. Det är säkert många fler än jag som har behov av att tacka honom. Man blir också glad över det arbete som görs av Israel Young, ordförande i den lilla organisationen Judar för israelisk-palestinsk fred, där han är ordförande. Tänk om vi – judar, PLO-are och alla andra – tillsammans kunde gå i en fredsmarsch här i Stockholm. Det skulle bara behövas tre uppmaningar på plakaten: Fred för Israel. Palestinsk stat. Förhandlingar Israel-PLO. Det vore en manifestation! Men detta är kanske bara en dröm. Eller är det en möjlighet, ett första steg mot försoning?

Jag har i min interpellation tagit upp Folke Bernadottes insatser. Jag anser att Sverige har en skuld att sona gentemot Folke Bernadottes minne. Vi tar väldigt ofta – naturligtvis med all rätt – upp Raoul Wallenberg och hans insatser för att rädda judar. Ovissheten om hans öde spelar naturligtvis också in. Men varför förbigår vi så ofta Folke Bernadotte med tystnad? Hans namn finns i FN-huset, utanför andaktsrummet – hans och Dag Hammarskjölds. Med sina vita bussar räddade Folke Bernadotte före krigsslutet över 20 000 personer från 27 olika nationer. Mellan en tredjedel och hälften var judar. Han tjänstgjorde som FN-medlare i Mellanöstern, och han har, som utrikesministern sade, gjort en stor insats för freden.

Den 17 september 1988 är det 40 år sedan Folke Bernadotte mördades. År 1961 dog Dag Hammarskjöld. Det var också den 17 september. Denna dag borde vi högtidlighålla den 17 september 1988. Utrikesministerns uppfattning härvidlag framkommer inte av svaret. Jag kanske kan få klarare besked om detta.

Anf. 5 TALMANNEN:

Då Evert Svensson är förhindrad att närvara, medger jag att Bengt Silfverstrand tar emot hans svar.

Prot. 1987/88:65
9 februari 1988

*Om konflikten mellan
Israel och palestinierna,
m. m.*

Anf. 6 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på den interpellation som har framställts av Evert Svensson och som jag har fått uppdraget att ta emot, eftersom han är förhindrad att närvara här i dag.

Utrikesministerns svar är klart och entydigt, vilket jag noterar med tacksamhet. Det ligger vad gäller klarhet och konsekvens väl i linje med den uppfattning som Sverige i denna fråga framförde i FN den 1 december i fjol genom vår FN-ambassadör Anders Ferm.

Ty det är oerhört viktigt att ingen tveksamhet får råda beträffande vårt lands inställning till folkrätten och mänskliga rättigheter.

Israels ockupation av Västbanken och Gaza liksom dess annektering av Golanhöjderna och Jerusalem är flagranta brott mot folkrätten. Inte minst för små nationer som Sverige och Israel är folkrätten av grundläggande betydelse. Och folkrätten gäller lika för alla. Vi kan inte ha två folkrätter – en för Israel och en annan för resten av världen.

Jag deltog för litet drygt två veckor sedan i en internationell konferens om konflikten mellan Israel och det palestinska folket. Vid konferensen medverkade bl. a. några senatorer från den irländska republiken. De två delegaterna från Irland representerade de båda motpolerna i irländsk politik. Men en sak var de eniga om: Vad som nu sker i de av Israel ockuperade områdena på Västbanken och i Gazaremsan är grova och oacceptabla kränkningar av mänskliga rättigheter.

”Vi hör mycket om de förhållanden under vilka den svarta befolkningen i Sydafrika lever, men människor i flyktinglägren på Västbanken och Gaza har det ännu värre”, sade t. ex. den konservative senatoren Michael Lanigan i den irländska senaten den 16 december. Och hans kollega Michael Ferris från Labourpartiet gav en ögonvittnesskildring från ett besök på Västbanken. Han sade bl. a.: ”Jag såg skolbarn som hade kastat sten därför att de kände sig uppgivna och bara hade hat till övers för en armé som ständigt trakasserar dem, som om de inte vore människor. Barnen arresteras av soldaterna utan föräldrarnas vetskap. Ibland återvänder de aldrig. Ofta skickas de hem till föräldrarna mer eller mindre svårt förödmjukade och misshandlade. Jag var djupt skakad över att en armé i vår tid kunde handla så brutalt mot skolbarn.”

Så långt Michael Ferris, som för övrigt i ett tal i den irländska senaten den 16 december citerade ett centralt avsnitt i det svenska FN-talet från i fjol.

Under täckmanteln ”Israels vänner” finns det nu personer som går ut och kritiserar den svenska regeringens avståndstagande från brott mot folkrätt och mänskliga rättigheter. De gör det med något slitna fraser som att det inte är ens fel att två träter eller att det finns två sidor.

Visst finns det två sidor: Den som blir misshandlad, förödmjukad och slagen. Och den som misshandlar, förödmjukar och slår. Med den i dessa frågor mycket insiktsfulla iakttagaren Cordelia Edvardson skulle man i vad gäller dessa Israels vänner kunna säga: ”Gud bevara oss för våra vänner – våra fiender klarar vi själva.”

Att skjuta på en stenkastande civilbefolkning, varav många är tonåringar och ibland knappt det, unga människor som i desperation kämpar för sin rätt

och sitt människovärde och för självbestämmande, brutaliserar inte bara den förtryckte utan också förtryckaren.

Dag efter dag har vi fått rapporter om hur israeliska soldater, rustade till tänderna, beskjuiter en försvarslös demonstrerande civilbefolkning. Bilderna talar sitt eget språk. Dödsoffrens antal hos civilbefolkningen stiger. De desperata, lidande, kränkta och hungrande stenkastarna står sig slätt mot välutrustade soldater från Mellanösterns starkaste militärmakt. Det är ockupationen och annekteringen som har skapat dessa tragiska förhållanden.

40 % av palestinierna lever under ockupation. De är andra klassens medborgare, som inte kommer i åtnjutande av den välfärd som tillkommer israeliska medborgare, trots att palestinierna betalar skatt till den israeliska staten.

Israel förbjuder politisk verksamhet men kan inte komma åt sympatierna för PLO, trots att denna befrielseorganisation är förbjuden. Ingen får ostraffad tala med företrädare för den organisation som har makt och kraft att förhandla. PLO är en nationell rörelse jämförbar med ANC och andra som har värt fulla stöd.

Såväl ockupationen som annekteringen måste upphöra och palestinierna få sin egen stat.

En fredskonferens måste komma till stånd snarast. Företrädare för PLO har sagt att de ställer upp på en sådan och är beredda att förhandla när och var som helst. Inom den israeliska regeringen råder dock delade meningar i denna grundläggande fråga.

Jag noterar också utrikesministerns positiva inställning när det gäller den viktiga frågan om bistånd till det både andligt och fysiskt svårt sargade palestinska folket. Vi bör kunna utveckla ett bistånd över organisationerna. Det finns sådana kanaler som redan är etablerade – Unga örnar, kyrkorna, Röda halvmånen, som är arabvärldens Röda kors. Det bör kunna gälla sociala, ekonomiska och kulturella områden. Palestinierna har en flertusen-årig kultur, som behöver bevaras och stödjas.

Det finns avslutningsvis skäl att slå fast två saker.

För det första: Att kritisera Israels ockupationspolitik och brott mot mänskliga rättigheter har ingenting med antisemitism att göra.

För det andra: Israel har rätt att existera inom säkra och erkända gränser. Men endast fredens gränser är säkra. Och detta måste vara de gränser som en helt övervägande opinion bekänner sig till, nämligen gränserna före 1967 års sexdagarskrig.

Anf. 7 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret, som framför allt ur folkrättslig synpunkt är välgörande klart och distinkt. Det har också en stark förankring i de ställningstaganden som gjorts inom FN:s säkerhetsråd och FN:s generalförsamling. Det är beklagligt att i den här debatten höra röster som i missriktat nit söker förta behovet av stark kritik.

Det finns en stark opinions- och solidaritetsrörelse i vårt land för det palestinska folket, som drabbas så brutalt och blodigt av ockupanterna och kämpar så enhetligt och modigt mot sina förtryckare.

Men solidariteten med Palestinas folk är och kan aldrig bli en antiisraelisk aktion. Israels folk drabbas också, om än inte i samma grad av den krigs- och ockupationspolitik som den israeliska regimen bedriver. Oppositionen i Israel har vuxit i styrka. Nyligen demonstrerade 100 000 människor i Tel Aviv för att protestera mot den israeliska regeringens politik på de ockuperade områdena.

När de israeliska kravalltrupperna klagade över att slagvapnen, påkarna, gick av, svarade en företrädare för den israeliska regeringen att då får vi beställa starkare doningar. – Så lågt har vi sjunkit för att bevara lag och ordning, sade en ledare för demonstrationen och fortsatte: Vilken lag och ordning? Jo, ett militärstyre, där polis, åklagare och domare är militärer och där undersåtarna inte har politiska rättigheter.

För att sluta fred måste man förhandla med sina motståndare, inte med sina vänner. Låt oss förhandla med våra motståndare, låt oss förhandla med PLO, sade Fred Nu-rörelsens företrädare på Konungarnas torg i Tel Aviv.

Den palestinska befolkningen motsätter sig med stor kraft denna ockupation. Den behöver allt politiskt, moraliskt och materiellt stöd den kan få från Sverige och andra länder.

Om det finns en verklig vilja till fred hos Israels regering, en fred också till priset av återlämnandet av ockuperat område, så borde det finnas en vilja att förhandla med den närmast berörda parten, det palestinska folket, vars företrädare är PLO.

Ansträngningarna att få till stånd en internationell konferens måste förstärkas. Det är nödvändigt att förmå Israel att komma till förhandlingsbordet, ty det finns ingen annan utväg.

Det måste bli ett snabbt slut på den israeliska ockupationen. FN:s säkerhetsråd har ett ansvar för att den upphör på palestinska och arabiska områden. De israeliska ockupanterna bör snabbt ersättas av en internationell fredsstyrka utsedd av FN.

I avvaktan på detta är det av vikt inte bara att FN, som skett, tillfälligt utsänder en FN-observatör till de ockuperade områdena, utan också att det utses en permanent observatör för att kontrollera utvecklingen. Enskilda medlemsländer – också vårt land – bör se till att vi kontinuerligt har särskilda observatörer på plats. Det kan ha en återhållande verkan på ockupanternas framfart.

Nyligen sade en företrädare för den israeliska regeringen att Israel kommer att förhindra välgörenhetsorganisationer och politiska grupper att sända livsmedel och annan hjälp till de svårt drabbade palestinierna i de ockuperade områdena. Det är allvarligt att man på detta sätt försöker hindra humanitär hjälp till de palestinier som lever i stor misär. Vi kan inte låta oss nöja med detta. Det är också viktigt att Sverige inte bara ger ökad humanitär hjälp utan också försöker bidra till en rimlig social och ekonomisk utveckling på de ockuperade områdena. Det är angeläget att en ökning av biståndet sker till palestinerna i dessa områden. Utrikesministern bör mer utförligt ange regeringens ståndpunkt i denna fråga.

Det måste bli ett slut på Israels kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Det är ett hån inte bara mot den palestinska befolkningen och den internationella opinionen utan också mot den israeliska befolkningen, att

man i så massiv skala kränker dessa rättigheter. FN:s kommission för mänskliga rättigheter måste här intensifiera sitt arbete.

Det är främst genom USA:s väldiga militära och ekonomiska stöd till Israel som regimen i Tel Aviv kan fortsätta sin krigs- och ockupationspolitik. USA:s regering och kongress måste besinna detta. Vi vädjar till alla kongressmän att sätta en press på Reaganregimen då det gäller militära insatser och annat stöd till Israel. USA måste förändra sin Israelpolitik, så att den gagnar strävandena att på allvar få i gång fredsprocessen.

Fred kan endast uppnås om palestinierna bereds möjlighet att få utöva sin rätt till självbestämmande inkl. rätten att etablera sin egen stat som lever i fred med Israel. Företrädare för PLO har uttryckligen förklarat att de inte bara är beredda att förhandla med Israel utan också göra det på grundval av att staten Israel skall erkännas. Alla hinder i denna del är undanröjda.

Sverige har tidigare haft goda kontakter med PLO, framför allt genom det besök som Yassir Arafat gjorde på inbjudan av Olof Palme och SAP. Det finns anledning för regeringen att nu på nytt ta initiativ till att ytterligare utveckla inte bara stödet till palestinierna utan också samarbetet med PLO. Det gäller också att stödja och utveckla samarbetet med fredskrafterna i Israel. Företrädare för Fred Nu-rörelsen borde också inbjudas till Sverige.

Anf. 8 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag vill först instämma i utrikesministerns uttalande om respekten för UNRWA, dess personal och dess arbete i det område som vi talar om i dag. Det är oerhört viktigt att de internationella hjälporganisationerna och deras anställda kan fortsätta att arbeta utan att bli utsatta för kidnappningar och annat.

Herr talman! Det har talats mycket om historia här i dag. Jag skall inte fördjupa mig alltför mycket i den diskussionen. Det har också talats mycket om ensidighet. Jag skall ändå tala litet grand om historia och om terroraktioner som också har nämnts i detta sammanhang.

Man kan konstatera att långt före det första kriget i Israel på våren 1948 utövade de israeliska bosättarna terror mot den palestinska befolkningen. Välkända paramilitära organisationer såsom Sternligan under ledarskap av Yitzhak Shamir – numera premiärminister i Israel – och Irgunligan under befäl av Menachem Begin – tidigare välkänd konservativ premiärminister i Israel – överföll palestinska byar, fördrev befolkningen och såg till att den försvan från den plats där den hade levt i generationer. Detta skedde långt före maj 1948.

Det är bra att Gunnel Jonäng på nytt har tagit upp och berört händelsen med Folke Bernadotte. Det är en sak som har förtigits på ett mycket konstigt sätt här i Sverige. Det hela har också väckt förvånansvärt liten uppmärksamhet.

Utrikesministern har här gett ett mycket bra svar på olika frågor och interpellationer. Det är välgörande att det klagörs – något som i och för sig inte skulle vara nödvändigt – att om Sveriges representant i FN talar så är det regeringens mening som han framför. Det vore bra om vi kunde slippa uttryck som "Ferm-tal" i den fortsatta inrikespolitiska debatten i Sverige.

De bestämda avståndstagandena som vi får i detta svar är också bra. Det

gäller ett avståndstagande från Israels handlingar och en klar kritik och ett fördömande av en terror som vi alla känner till och som inte behöver återberättas här.

Det saknas möjligen uppgifter om vilka praktiska och konkreta åtgärder som utrikesministern och regeringen är villiga att vidta i detta läge – utöver att öka biståndet. Det vore naturligtvis i och för sig mycket bra om man kunde göra det.

Vi har i stort sett varje år haft debatt om Israel, palestinierna, Libanonfrågan osv. Vi kan konstatera att det medförde en viss avkylning och nedtrappning av de diplomatiska förbindelserna mellan Israel och Sverige när Israels armé under befäl av Ariel Sharon 1982 dundrade över Litanifloden, rakt över FN-förbanden och upp i Libanon. Armén drog sig sedan tillbaka på grund av att den inte längre kunde upprätthålla dessa ställningar. Här i Sverige kom det omedelbart krav från folkpartistiskt håll och från annat håll på att vi skulle trappa upp de diplomatiska förbindelserna. Det har också skett i en viss omfattning. Det är dags att göra nya sådana markeringar. Jag vill gärna höra vad utrikesministern anser om detta.

Jag instämmer vidare i det som har sagts här tidigare av utrikesministern, av Hans Göran Franck och av andra att vi bör stödja de demokratiska krafterna i Israel. Det är mycket viktigt.

Halva utrikesutskottet hade för två år sedan tillfälle att besöka Israel, Västbanken och Jordanien. Vi träffade ledande företrädare för olika grupperingar – framför allt från regeringen. Shimon Peres var då premiärminister och Yitzhak Shamir var utrikesminister, enligt det rotationssystem som finns i denna koalitionsregering. Vi fick träffa båda dessa ministrar. Vi fick också träffa försvarsministern Yitzhak Rabin.

Det fanns tyvärr inte någon avgörande skillnad mellan de synsätt som kom fram när vi talade med Shimon Peres resp. Yitzhak Shamir. Det var ganska oförsonliga tongångar från båda håll. Detta gällde kanske framför allt också för försvarsminister Rabin. Det har visat sig nu under de allra senaste dagarna att det inte var så konstigt.

Därför är det mycket viktigt att utrikesministern och den socialdemokratiska regeringen upprätthåller de kanaler som vi alla vet finns mellan regeringen och arbetarpartiet i Israel. Det är viktigt att man verkligen utnyttjar den kommunikationen. Under arbetarpartiets egid har det nämligen inte förekommit att t. ex. bosättningar har stoppats. Försvarsminister Rabin uttalade mycket tydligt att han i stort sett var positiv till bosättningarna. Det tycker jag är något som vi måste hålla i minnet.

När det gäller bosättningar talas det också mycket om de ortodoxa judarna och om de asiatiska judarna. Det sägs att de skulle vara de mest aggressiva grupperna. Det är faktiskt invandrare från USA som är mest aggressiva, vilket vi också bör komma ihåg.

Anf. 9 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! De djupt tragiska händelserna på Västbanken och i Gaza gör det nödvändigt att åter påminna om bakgrunden. Denna glöms ofta bort, och därför blir rapporteringen av händelserna och debatten så ensidig. Det är särskilt tre fakta jag vill peka på.

För det första beslöt FN 1947 om en delning av Palestina i en arabisk och en judisk stat. FN-beslutet stöddes av Sovjet och USA och accepterades av judarna, som i enlighet därmed upprättade sin stat. Den nya staten Israel inbjöd de palestinska araberna till fredlig samverkan.

Araberna förkastade FN-beslutet och bekämpade Israel. Med stora svårigheter lyckades Israel försvara sin självständighet. Av den föreslagna arabstaten i Palestina annekterade Jordanien Västbanken och östra Jerusalem under ca 20 år, medan Egypten administrerade Gaza.

Det första faktum, som jag tycker det är angeläget att peka på, är att *om* de arabiska palestinierna och deras makthavare 1948 hade accepterat FN-beslutet kunde de i dag ha haft en egen stat i Palestina liksom judarna. Det är alltså *inte* Israels fel att palestina-araberna i dag inte har en egen stat.

För det andra bildades PLO 1964 och hade från början en klart antiisraelisk inriktning. Den riktade sig således inte mot Jordaniens dåvarande annektering av de områden som utgjorde den av FN föreslagna arabstaten i Palestina. PLO:s stadga säger bl. a. att FN:s beslut om Palestinas delning och upprättandet av Israel saknar all giltighet och är olaglig (artikel 19) och att den väpnade kampen är enda vägen till Palestinas befrielse (artikel 9).

PLO menar med Palestina både av Israel ockuperat område *och* staten Israels eget territorium. PLO har dessutom förkastat FN:s resolutioner nr 242 och 338. Dessa innehåller bl. a. krav om erkända och säkra gränser för Israel.

Det andra faktum som det är viktigt att erinra om i dag är att PLO:s stadga från 1964 fortfarande gäller, och att PLO hittills klart visat sitt motstånd mot att godta FN:s beslut och erkänna staten Israels existens.

För det tredje accepterade Israel FN:s båda resolutioner efter kriget 1967 och 1973. Israel inbjöd de arabiska grannstaterna till fredsförhandlingar och förklarade sig villigt att som motprestation för ett fredsavtal återlämna ockuperade områden. Såväl premiärminister Ben Gurion som Golda Meir, Menachem Begin och Shimon Peres har flera gånger upprepat Israels angelägna önskan om fred och sin villighet till motprestationer för att få ett fredsavtal. Endast Sadats Egypten har hittills accepterat och slutit ett fredsavtal. Israel fick tillfälle att visa att landet menar allvar med att återlämna ockuperat område. Områden i Sinai, flera gånger större än Israels territorium, återlämnades till Egypten.

Det tredje faktum som jag vill påvisa är att Israel önskar fred med sina grannstater och har bevisat sin beredvillighet att återlämna ockuperade områden som pris för fredsavtal.

Jag har nu påmint om dessa tre fakta – att det *inte* är Israels fel att palestina-araberna sedan snart 40 år saknar en egen stat, att PLO liksom de flesta arabstaterna vägrar godta FN:s beslut och därmed att acceptera staten Israel, vilket är konflikten ursprung och kärnpunkt, och att ett litet demokratiskt land därmed hotas till sin existens sedan 40 år tillbaka, samt att Israel visat sin avsikt att återlämna ockuperade områden mot fredsavtal, såsom med Egypten, då är det också angeläget för mig att understryka att jag däremot *inte* har försvarat Israels agerande på de ockuperade områdena. Militär ockupation kan aldrig tolereras, och inte under så lång tid som 20 år.

Israelerna är inga änglar. De är som vi! De gör fel och misstag, liksom vi

svenskar skulle ha gjort i samma svåra situation. Men man måste ändå minnas att det 1948 fanns en vilja från Israels sida till fredlig samexistens och att Israel efter krigen 1967 och 1973 visade en klar och dokumenterbar vilja till fredsförhandlingar med de arabiska grannländerna och att det 1988 finns starka krafter i Israel som arbetar för fred. Låt oss stödja dessa aktivt även med objektiv kritik av uppenbara missgrepp som görs.

Herr talman! Dagens tragiska problem måste lösas i en anda av samförstånd mellan parterna och i strävan efter konstruktiva lösningar. Araber och palestinier har också ansvar i den svåra situationen.

Ensidiga svenska uttalanden om dagens situation utan samtidig anknytning till bakgrundsfakta gagnar inte fredsanssträngningarna och leder inte till något konstruktivt. Vi i det neutrala Sverige bör göra allt för att främja en anda av försoning.

I detta anförande instämde Blenda Littmarck, Gullan Lindblad och Karin Falkmer (alla m).

Anf. 10 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Oroligheterna i Israel och upploppen i de av Israel ockuperade områdena visar på fundamentala brister i Israels politik när det gäller araberna. Det finns de i Israel som menar att upploppen och oroligheterna till en inte obetydlig del har påverkats av internationella media, först och främst naturligtvis TV-kamerorna. Men oroligheterna skulle också, menar man, vara initierade av PLO. De som tror på denna förklaring tar emellertid helt miste. Risker är i dag stor för att situationen i Israel kommer att fortsätta att försämrats. Förklaringen härtill är att man inte har något fredsfördrag med sina omgivande grannar. Det som har hänt de senaste veckorna kan visa sig bara ha varit början till en oundviklig försämring av situationen.

Det våld som nu utövas i Israel kan inte försvaras utan måste fördömas; även av oss som är Israels vänner. Vi är alla djupt oroade över den brutalisering som äger rum. Vi vet också att ockupationen på längre sikt korrumpierar hela det israeliska samhället och att våld bara föder nytt våld. Det finns bara en lösning när det gäller den ändlösa cirkelgången av våld och motåtgärder: en politisk lösning som gör det möjligt för dem som bor i de ockuperade områdena att leva i en arabisk stat.

I Israel finns det ingen enighet när det gäller denna fråga. Här finns i själva verket alla möjliga uppfattningar: deras allra längst ut på högerkanten som anser att Västbanken och Gaza bör införlivas med Israel och deras som går ut på att de ockuperade områdena bör få bilda en arabisk stat. Men även de som anser att det bör bildas en arabisk stat har olika uppfattningar om hur staten skall se ut. Många föredrar en jordansk-palestinsk stat, som enligt deras uppfattning bäst garanterar Israels säkerhet.

Oenigheten mellan de två stora partierna i Israel vilka bildar regering – Likud och arbetarpartiet – har lett till att försöken att åstadkomma konstruktiva lösningar har gått i baklås.

Den enda framkomliga vägen för att få en lösning av de nuvarande problemen till stånd är en internationell fredskonferens. Histadrut och

arbetarpartiet i Israel, framför allt partiledaren Peres, ställer sig helhjärtat bakom tanken på en sådan konferens. Likud däremot motsätter sig denna tanke, och ansvaret för dagens situation i Israel vilar tungt på dem som motsätter sig en fredskonferens.

Vid en resa som jag för några veckor sedan gjorde i Mellanöstern – då jag besökte Jerusalem, Kairo och Amman och hade samtal med politiker i olika läger och högre ämbetsmän i utrikesförvaltningarna – framkom att det både i Kairo och Amman finns en stark uppslutning bakom tanken på en internationell fredskonferens. I både Egypten och Jordanien har man en förutsättningslös inställning när det gäller formerna för konferensen. Om konferensen skall utgöra ett slags paraply för direkta förhandlingar mellan parterna eller ej lämnar man öppet. Vid en sådan konferens skulle de fem permanenta medlemmarna av FN:s säkerhetsråd delta liksom de berörda arabstaterna. PLO:s medverkan i en fredskonferens är naturligtvis en omstridd fråga. Från arabländernas sida tycks det nu emellertid vara helt klart att FN:s resolution 242, som bl. a. slår fast Israels rätt att existera inom säkra och erkända gränser, skall utgöra basen för förhandlingarna. Detta måste vara en förutsättning även för PLO:s deltagande i konferensen, framhölls det både i Kairo och i Amman.

Vilken status de ockuperade områdena i Israel skall ha är naturligtvis en förhandlingsfråga. Från Jordaniens sida har man emellertid klart uttalat sig för en palestinsk-jordansk stat, en konfederation. Något stöd för en självständig palestinsk stat har PLO inte från jordansk sida och förmodligen inte heller från andra arabländernas sida. Jag tror att det är viktigt att ha detta klart för sig när man diskuterar förslag till olika lösningar av problemen i Mellanöstern.

Redan Israels demografiska problem gör att det hastar. Redan i dag, 1988, är mer än hälften av de barn som föds i de ockuperade områdena icke-judiska. Om det inte blir ett fredsfördrag, kommer antalet judar som lever i Israel att ungefär år 2000 vara lika stort som antalet araber. Några år därefter kommer araberna att vara fler än judarna.

Herr talman! Det är nu viktigt att den svenska regeringen på olika sätt fortsätter sina försök att få till stånd en internationell fredskonferens. Problemen i denna del av Mellanöstern kan annars utvecklas, om inte till en ny världsbrand så till en situation med betydligt mera våld än vad vi i dag upplever. Jag tror också att det är viktigt att vi kontaktar våra broderpartier i Israel. Vi socialdemokrater kan sätta oss i förbindelse med arbetarpartiet, gärna med utrikesminister Sten Andersson som initiativtagare, och de borgerliga partierna i Sverige, som har kontakt med Likud. bör kontakta detta parti för att den vägen arbeta för en dialog och för förhandlingar mellan judar och araber. Kommer inte en sådan dialog till stånd, är det stor risk för att extremisterna, fundamentalisterna, på båda sidor tar överhanden – och då blir det bara fortsatt våld.

Anf. 11 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Låt mig först säga att den brutalitet som i dag präglar den israeliska ockupationsmaktens agerande i Gaza och på Västbanken är fullständig oacceptabel. Den sker vid sidan om internationell rätt och vid

sidan om israelisk lag och den lag som bör gälla på de ockuperade områdena. Den sker också vid sidan av det som varje sann demokrat har rätt att kräva av en demokrati.

Det är likväl, som utrikesministern också slog fast, så, att det våld som nu utövas i Gaza och på Västbanken inte är det egentliga problemet. Det egentliga problemet är ett långvarigt palestinskt lidande, problemet att skapa former för en fredlig samexistens mellan det judiska och det palestinska folket och problemet med värnandet om staten Israels rätt till en självständig existens. Som framhölls här tidigare medför den demografiska utvecklingen att det blir än viktigare att de västeuropeiska demokratierna kan hjälpa.

Det är inför denna ständigt levande tragedi som Sverige borde ha ambitionen att betyda någonting. Därför vore det tragiskt om Sveriges roll i framtiden kom att bli den okritiska hejarklackens. Man kan fråga sig vilken benägenhet Israel i framtiden kommer att ha när det gäller att lyssna på företrädare för den svenska regeringen, om denna ensidigt fördömer Israel och samtidigt nonchalerar det fundamentala övergrepp mot folkrätten som PLO:s programmatiska vägran att acceptera staten Israels rätt att existera utgör. Det är inte bara PLO som har vägrat att erkänna staten Israels rätt till existens. Bl. a. Syrien vägrar ännu i dag att ha diplomatiska förbindelser med den enda arabiska stat som har slutit fred med Israel, nämligen Egypten.

För det första: Finns det enligt utrikesministerns uppfattning något större brott mot vår internationella rättsordning än en verksamhet som syftar till att undanröja en självständig stats existens? Och kan man över huvud taget, herr talman, med krav på trovärdighet göra anspråk på att få spela en konstruktiv roll i fredsprocessen, om man bortser från denna grundläggande frågeställning?

För det andra: Ger Israels ingångna fredsavtal med Egypten jämte de arabiska staternas fördömande av detta fredsavtal anledning att, som den svenska regeringen gör, klandra den israeliska freds viljan mer än den arabiska?

Herr talman! Det finns också anledning att fråga sig i vilken mån PLO kan påverkas i riktning mot en kompromiss när det gäller ett svenskt agerande som ensidigt fördömer dess motpart utan att någon kritik mot PLO:s vägran att erkänna staten Israel förs fram. Sverige har genom Anders Ferns tal, genom den svenska regeringens tal, i FN medverkat till att stänga Israels öron för våra synpunkter. Men Sverige har därigenom också gett PLO signaler om att en kompromisslös attityd leder till resultat – i vart fall i Sverige. Det viktigaste steget, att erkänna staten Israel, behöver inte tas.

Det som saknas i talet i FN och i Sten Anderssons svar här i dag är det historiska perspektivet. Jag avser det faktum att det var arabstaterna som underkände FN:s beslut om ett grundande av två självständiga stater. Vidare gäller det kriget 1967 och 1973 samt den retorik och den aggression som fortfarande lever i fråga om arabstaternas demagogi och agerande gentemot staten Israel, som i dag leder till att man i Syrien rustar och rustar för att kunna förgöra staten Israel.

Herr talman! Man tar inte det palestinska flyktingproblemet på allvar om man, som utrikesministern och regeringen gör, använder det som ett slagträ och ensidigt lägger skulden för nöden, lidandet och de konflikter som följer

av ockupationen på Israel – om det inte är så, att man menar att Israel, utan att tillerkännas sin rätt att existera och utan förhandlingar, ensidigt skall upphäva ockupationen. Trots att regeringen i linje med säkerhetsrådets resolution 242 hävdar att ett tillbakadragande skall ske efter förhandlingar, är det i praktiken den enda rimliga tolkningen av regeringens retorik.

Herr talman! När Israel begår brott mot folkrätten skall vi reagera mot detta. Det spelar ingen roll om betydligt allvarligare brott mot folkrätten och de mänskliga fri- och rättigheterna begås i Israels grannländer eller av PLO.

Men Sverige kan inte, med krav på trovärdighet och respekt, agera som om situationen i Israels omvärld är ointressant för Mellanösternproblematiken och Sverige, eller som om folkrätten skall betyda något för Israel men inte för Syrien eller PLO.

En naturlig utgångspunkt för svensk utrikespolitik borde vara att Sverige i olika konfliktvärldar stod på demokratins sida och gjorde folkrätten till sin sak, oavsett vem som bryter mot den. En sådan politik skulle ge oss trovärdighet och kanske också möjlighet att konstruktivt bidra till freden. Den konstruktiva rollen synes inte socialdemokraterna och Sten Andersson kunna gripa sig an i Sverige. Det är tragiskt.

Anf. 12 MATS ODFELL (c):

Herr talman! Sveriges anförande i FN:s generalförsamlings Mellanösterndebatt, framfört av Anders Fern, har med rätta väckt starka känslor till liv. Anförandet torde vara ett svenskt rekord i officiell ensidighet när det gäller att analysera situationen i Mellanöstern. Dess värre saknas också nästan helt konstruktiva element, som skulle kunna bidra till en fredlig lösning av konflikten, i det anförande som utrikesministern och regeringen i dag helt har ställt sig bakom.

Talets ensidighet kan t. ex. ge dagens ungdom, som inte var med 1948, 1967 eller 1973, ett intryck av att problemen i Mellanöstern startade i och med att Israel en dag beslöt sig för att ockupera Västbanken och Gaza, i stort sett utan annan anledning än de egna maktambitionerna.

Ett litet neutralt land som Sverige måste göra allt för att stärka och skydda sanning och rätt i alla internationella frågor – särskilt i den känsliga situation som nu råder i Mellanöstern, där moraliska överväganden är så viktiga för båda parter. Här borde det vara en tvingande plikt för Sveriges regering att ge en mera rättvisande bakgrund till dagens problem än som skedde i FN den 1 december förra året.

Sverige måste självfallet ta avstånd från det våld som nu utövas i området. Hur skulle vi annars kunna få trovärdighet, när vi påtalar övergrepp mot t. ex. israeler – vilket oftare borde ske från den svenska regeringens och från massmedias sida? Massmedia har dagligen under de senaste två månaderna visat på oroligheterna på Västbanken och i Gazaområdet. Från sjukhussalar och andra miljöer har TV-bilder visat blåslagna, sönderbrutna och illa tilltygade palestinier. Det har varit väldigt påfrestande att se hur barn och ungdomar drabbats av de metoder som israelerna använt sig av för att få ett slut på uppror som startats. Israel är ju Mellanösterns enda demokrati. Därför ställer vi höga krav på att metoder inte används som står i strid med folkrättens principer.

Prot. 1987/88:65
9 februari 1988

*Om konflikten mellan
Israel och palestinierna,
m. m.*

Relationerna mellan Israel och palestinierna har brutaliserats på ett oroväckande sätt. Det tycks som om fundamentalistiska värderingar, särskilt hos ungdomen, bland både palestinier och israeler växer sig allt starkare så länge den här konflikten pågår. Det finns all anledning, herr talman, för oss som lever i vår trygga vrå av världen att reflektera över om inte den ensidiga behandling som Israel utsätts för i många internationella och nationella fora medverkar till den desperation som våldsmetoder och aggressivitet får sin näring från. Det gagnar i vart fall inte i kommande val de balanserade krafter som utrikesministern och andra har sagt sig vilja stödja och som arbetar för en rättvis fred.

Herr talman! Den svenska regeringen är uppenbarligen inte främmande för att försöka påverka andra parlaments ställningstaganden. Det har ju nyligen statsminister Ingvar Carlsson visat. När det gäller konflikten i Mellanöstern tror jag att ett balanserat och klokt agerande i FN är mera ändamålsenligt än artiklar i Aftonbladet. Borde då inte regeringen också reflektera över hur man genom sitt agerande kan stödja moderata och balanserande krafter i Israel inför kommande val? Man stöder definitivt inte Shimon Peres genom den ensidiga skuldbeläggning som Anders Ferm framförde i FN.

Staten Israel har alltsedan sin tillblivelse fått kämpa mycket hårt för sin existens. I den kampen har varken FN eller Västeuropas demokratier visat sig vara de mest pålitliga bundsförvanter. Att ständigt leva under terrorhot, under hot om att bli utplånad eller kastad i havet, skapar utomordentligt stora mentala påfrestningar, som gör att det är lätt att kräva hårda tag. Jag tror att vi alla har lätt att kräva hårda tag när det kärvar till sig – även här i vårt land och även om den militära hotbilden för Sverige inte på något sätt är jämförbar med den som Israel står inför. När det gäller vårt eget land kan vi erinra oss att statsminister Ingvar Carlsson nyligen har varnat inkräktare som vågar sig hit i undervattensläge för att fotografera och sondera genom att säga att "blod kan komma att flyta", om man inte upphör med verksamheten.

Regeringen har gett försvaret möjlighet att utan föregående varning tillgripa vapenmakt mot främmande ubåt i inre vatten. För detta finns ett starkt folkligt tryck efter de ständiga gränskränkningarna och efter rapporterna om möjlig undervattensverksamhet. Men låt oss tänka efter! Hur skulle vi själva reagera, om de här möjliga inkräktarna övergav fotograferandet och i stället tog sig i land och sköt skarpt mot civilbefolkningen och lade bomber i SL-bussarna som går från Vaxholm till Östra station? Händelser av detta slag, herr talman, är vardagen i Mellanöstern. Jag tänker då på terrorattacker från främmande länders territorier, som under de senaste 40 åren – för övrigt långt före ockupationen – har drabbat civilbefolkningen, inte minst i Israel. Detsamma gäller dock även andra länder i området. Detta är en faktor som måste vägas in när man analyserar ockupationerna av Västbanken och för fram förslag till lösningar på krisen. Kommer utrikesministern att ta initiativ till att en mera balanserad analys av Mellanösternkonflikten förs fram av Sverige i FN – och varför inte då ta upp kärnpunkten, PLO:s vägran att erkänna Israel och att upphöra med kravet på dess utplånande? Bo Johnson Theutenberg uttrycker det hela på följande sätt: Så länge den palestinska paraplyorganisationen PLO har denna punkt på sitt program undandrar den

sig själv det stöd den eljest måhända kunde få i sin strävan att etablera en palestinsk stat i området.

Prot. 1987/88:65
9 februari 1988

*Om konflikten mellan
Israel och palestinierna,
m. m.*

Anf. 13 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! I Aftonbladet den 14 januari i år kunde man läsa en ledare som var signerad av tidningens chefredaktör under rubriken Får man hålla på Israel? Det är en fråga som har ställts av många inom den svenska arbetarrörelsen. Och visst får man hålla på Israel, även om opinionens vindar blåser hårt mot landet, efter den våldsamma och kaotiska utvecklingen i Mellersta Östern. Det är en hårdhänt utveckling, för vilken staten Israel har påtagit sig ett särskilt tungt ansvar.

Själv tillhör jag den generation inom arbetarrörelsen som var ung när staten Israel bildades. Ännu i dag, 40 år efteråt, kan jag med tydlig klarhet minnas de dramatiska dagarna i maj 1948. I den socialdemokratiska ungdomsrörelsen såg vi i staten Israels tillkomst en viktig bundsförvant i den ständiga och eviga kampen för demokrati.

Det tillhör min generations mest fantastiska och oförglömliga ungdomsminnen när Israel äntligen intog sin rättmätiga plats bland världens demokratiska länder. Det kändes som – och det var – ett historiens vingslag. Men vi visste redan då att många hinder skulle läggas i vägen för den utveckling som var förankrad i det politiska, av arbetarpartiet styrda Israel.

Staten Israels väg framåt skulle korsas och mötverkas av andra krafter i det sprängladdade området. Det var från begynnelsen en kamp för existensen och för överlevnaden. Både på 1960- och 1970-talet fick Israel uppstå alla sin kraft för att värna sin rätt att vara just staten Israel, omgivet av fientligt inställda grannar. Det var i den atmosfären Israel lämnade värdefulla bidrag till demokratin i Mellersta Östern, och det är just i Israel som området har sin enda fungerande demokrati.

I dag har denna ljusa bild av staten Israel tonats ned, och det är ingen hejd på alla fördömanden som proklamerar från världens politiska estrader – FN inte undantaget.

I dag är plågsamt att notera hur Israel kämpar en till synes meningslös kamp för att skydda sig i ockuperade områden på Västbanken och i Gazaområdet som rimligen tillhör palestinierna. Ingen kan försvara det våld som förekommer och den brutalitet som är utmärkande för förhållandet mellan ockupanten Israel och de ockuperade.

På något sätt har denna tragiska utveckling också solkat bilden av ett Israel i arbete och social utveckling. Det verkar som om landets identitet blir allt svårare att urskilja. Många vänner till Israel kan inte förstå varför man inte lyssnar på världsoptionen.

Jag läste för en tid sedan artiklar i DN av generalsekreteraren i Rädda barnen Thomas Hammarberg, som tillhör de mera insiktsfulla bedömarna av Mellersta Östern, och jag väljer att citera endast en mening i en av artiklarna: "Våldet i Mellersta Östern har visat att det inte leder till annat än nya våldsförvecklingar."

Bättre kan det inte uttryckas – våld föder våld. Eftersom Israel inte lyssnar till de många välmenande men kritiska rösterna är det allt fler som ställer frågan huruvida det är möjligt för Israel att av egen kraft ta sig ur

svårigheterna. Det skulle kunna tydas som det värsta av allt, nämligen att hela våldsförvecklingen hotar att bli en bestående del av Israels vardag.

Herr talman! Många har ansett sig kunna bidra till lösningen av problemen i de av Israel ockuperade områdena. Där finns den viktigaste av dem alla, Förenta nationerna, och där finns USA, Egypten och EG. Det finns förslag om en fredskonferens i området, som den israeliske premiärministern avvisar men som utrikesministern har en stark känsla för.

Allt detta ger i ett nötskal bilden av ett land där motsättningarna inom landet bäddar för fortsatt konfrontation. Vi är många som hoppas att det kommande valet skall ge Israel ett ledarskap som har kraft och mod att leta sig fram till förhandlingar.

Det är till begreppet förhandlingar som intresset nu måste koncentreras. I remissvaret från regeringen finns på det hela taget en balanserad bild av problemen. Men frågan över alla andra är: Vem är det Israel skall förhandla med? Enligt den svenska regeringen är det PLO, som har palestiniernas förtroende och skall föra deras talan. Det hör annars inte till vanligheterna att PLO framställs som ett förtroendeskapande organ.

Anf. 14 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! För två veckor sedan vandrade jag omkring i flyktinglägret Al Amarih strax norr om Jerusalem. Vandringen blev en chock för mig och för de nordiska parlamentariker som jag hade i sällskap. Vi tyckte att vi var väl förberedda – vi hade allesammans följt rapporteringen i radio, TV och tidningar – men verkligheten är så mycket brutalare än man kan föreställa sig.

När vi ser soldater som petar i ansiktet på palestinierna med sina fruktade käppar; när vi ser hur man får lägga upp händerna som soldaterna sedan slår rätt över; när vi ser soldaterna bryta upp affärerna, som i Ramallah; när vi ser misshandlade i sina sängar i de primitiva bostäderna i flyktinglägren; när vi ser flickan med sina svåra brännsår efter en targasgranat; när vi ser flickan som har fått sitt högra öga förstört av en gummikula; när vi kommer till sjukhuset i Ramallah, där de svårast skadade finns, t. ex. mannen som bultats sönder och samman, mamman som misshandlats svårt när hon försökt skydda sina barn – ja, då blir vi inte bara chockade. Verkligheten är så fruktansvärd att vi har svårt att stå ut med den.

Ett par dagar senare besöker vi flyktinglägret Jabalyah i Gaza. Det var hermetiskt tillslutet, med militärposterings runt om som kontrollerar att ingen kan passera ut eller in. Inga mattransporter kan tas igenom osv.

Det här är den bild som vi fick för 14 dagar sedan i de ockuperade områdena.

Herr talman! I dag fick jag ett brev som talade om "Israels ärorika demokratiska armé". Låt mig bara säga så här: Israels uppträdande på de ockuperade områdena är långt ifrån demokratiskt, än mindre ärorikt.

Det som nu händer på Västbanken och i Gaza har inte bara fört Israel in i en politisk kris, utan landet är i dag också i en djup, moralisk kris. Nu står helt enkelt Israels existens som en öppen och demokratisk stat på spel. Nu avgörs om Israel skall vara en stat som värnar om de mänskliga rättigheterna eller inte.

Det har sagts i debatten att det alltid finns två sidor av problemet. Det är mest den ena sidan som belyses nu. Cordelia Edvardson har citerats tidigare i debatten, jag skulle vilja göra det igen. Citatet är hämtat ifrån Svenska Dagbladet. Det är alldeles sant att det finns två sidor: "den som blir förödmjukad, misshandlad och slagen, och den som förödmjukar, slår och misshandlar".

Vi fick en ganska entydig uppmaning med oss hem från de israeler vi talade med, från företrädare för Fred Nu-rörelsen och andra fredsrörelser: Kritisera Israels politik! Det som kan rädda oss nu är att världopinionen blir så stark att regeringen lyssnar. Men visa oss solidaritet. Det är vi som står för fred, för förhandlingar, för kravet på att ockupationen måste få ett slut och att Israel skall lämna de ockuperade områdena. Det är vi som behöver ert stöd. Det är vi som behöver er solidaritet.

Lika entydig är bilden hos palestinierna vi talade med. Det började som en ungdomsrevolt, men nu är det hela folkets revolt. Det är en entusiasm och en sammanhållning som jag bara har upplevt en gång tidigare. Det var under Solidaritets bästa dagar i Polen. Det är en växande solidaritet människorna emellan. Bilden från Ramallah – soldaterna bryter upp affärerna och smederna kommer strax efteråt och lagar, insamlingar för att hjälpa de svårast drabbade. Ja, alla sluter upp i den här revolten. Det märkliga är att nu suddas alla gränser ut som finns mellan de olika grupperna. De suddas ut i en enda samordnad aktion mot den gemensamma fienden. Som sagt, PLO har hoppat på tåget. PLO är palestiniernas företrädare.

Anf. 15 ANITA BRÄKENHJELM (m):

Herr talman! Sverige kan naturligtvis inte lösa Mellanösternkonflikten. En viss ödmjukhet – kanske inte en vanlig egenskap i dylika sammanhang hos den socialdemokratiska regeringen – är väl från allas vår sida på sin plats i detta sammanhang. Det behövs också timmar för att ge en rättvisande bild av vad som har hänt och vad som händer där nere. Inte ens alla de inlägg som här har gjorts kan ge mer än fragment av hela sanningen. Jag skall heller inte försöka se bakåt, utan försöka att mycket konkret se framåt. Något kan vi säkert göra, inte minst den svenska regeringen. Viktigare än vad vi alla riksdagsmän från olika partier tycker och vill är faktiskt den officiella inställningen från regeringens sida och vad regeringen ämnar göra. Därför skulle jag, för att vi riktigt skall veta var regeringen står, vilja ha några preciseringar på en del punkter i utrikesministerns anförande.

I förhandlingsfrågan ställer utrikesministern sina förhoppningar till Shimon Peres och hans positiva inställning till en fredskonferens. Men är hans bild av en fredskonferens densamma som den struktur som kan accepteras av PLO? Är den densamma som kan accepteras av Jordanien och andra stater i området? Detta är ett av de stora problemen. Vilken bild har regeringen av detta?

Utrikesministern säger att Israels vägran att förhandla är svårförståelig. Israel vägrar att förhandla med hänvisning till PLO:s nationella stadga och dess förintelseparagraf. Som Stig Gustafsson har sagt och som PLO:s representant i Sverige har sagt inför flera ledamöter av denna kammarare skulle denna förintelseparagraf i den nationella stadgan numera vara "not

valid". Den skulle alltså ha tagits över av andra, senare program. Vad är regeringens uppfattning i denna fråga? Kan vi lita på när PLO säger att förintelseparagrafen inte gäller längre? Kan vi få några ytterligare upplysningar på den punkten?

Sverige accepterar resolutionerna 338 och 242. Men hur pass säkra är vi på att Israel accepterar dem utan viktiga reservationer, och vilka viktiga reservationer gör PLO fortfarande i de här frågorna? Har regeringen några kontakter med den israeliska regeringen eller med någon annan stat i området? Jordanien och Syrien har inte ambassader i Stockholm. De är viktiga länder i sammanhanget. Finns det några kontakter som gör att vi kan få en bild av hur de olika parterna ser på de här resolutionerna?

Kan vi göra någonting för att lindra nöden och lidandet? Utrikesministern säger att regeringen är beredd att pröva olika vägar för att se hur Sverige bäst kan främja en ekonomisk utveckling, en rimlig social utveckling och hur vi skall kunna öka biståndet. Regeringen skulle också med tillfredsställelse se att exporten från de ockuperade områdena ökade. Detta är naturligtvis oerhört viktiga frågor för dessa områdens överlevnad, ekonomiskt, socialt och framtidsmässigt, även fränsett den politiska lösning som måste komma till stånd. Har regeringen undersökt möjligheterna att göra något mer via UNRWA, Svenska Jerusalemföreningen eller andra som är aktiva i området? Jag har själv motionerat till riksdagen om ett reservationsanslag från ett av biståndsanslagen på ytterligare 20 milj. kr. för att ha i beredskap till biståndsinsatser i området. Är utrikesministern beredd att påverka sina partikamrater i utrikesutskottet så att vi kan få bifall till den motionen? Hur stora är möjligheterna att komma igenom med humanitär hjälp? Som någon talare har nämnt har den israeliska regeringen sagt att man inte tänker släppa fram någon hjälp. Har vi undersökt detta?

Apropå långsiktigt ekonomiskt stöd besökte de båda moderata palestinska ledarna Siniöra och Shawwa Sverige under förra året. Jag träffade dem. Jag vet att de framställde samma önskemål till alla. De ville ha ökade handelsförbindelser, ökade kontakter. Utrikesministern säger att vi gärna skulle se att exporten därifrån ökade. Ledde deras besök till några konkreta resultat, till några handelsavtal eller någonting som de kan hoppas på i framtiden?

Vad kan vi konkret göra och vilka kontakter har regeringen på gång just nu? Är utrikesministern beredd att resa ned och tala med sin partikollega, den israeliske utrikesministern, för att höra om han är beredd att ta emot goda råd eller kanske ännu hellre löften om hjälp på ett sådant sätt som vi kan ställa upp med från svensk sida?

Anf. 16 IIADAR CARS (fp):

Herr talman! Det är en självklarhet för oss alla att fördöma de dödsskjutningar och annat våld som de israeliska soldaterna har gjort sig skyldiga till gentemot palestinierna, liksom att ta avstånd från den israeliska bosättningspolitiken och bristen på förhandlingsvilja hos premiärminister Shamir. Inom folkpartiets riksdagsgrupp är vi eniga om detta. Vi står också helhjärtat bakom kravet att palestinierna har rätt till en egen stat vid sidan av och i fred med Israel. Vi stödjer även förslaget om en fredskonferens om Mellersta

Östern av det slag och med de syften som bl. a. utrikesminister Shimon Peres verkar för.

Kring dessa värderingar borde det också gå att nå enighet inom Sverige, en enighet som kunde läggas till grund för konstruktiva svenska insatser för att stoppa våldet, minska motsättningarna och få fred och försoning till stånd i Mellersta Östern. Därför blev jag, herr talman, både besviken och ledsen när jag här i dag hörde utrikesministerns svar. Det svaret andas en Israelfientlighet, som jag inte trodde var så starkt företräd inom den svenska regeringen.

Några punkter i svaret:

1. Utrikesministern säger att det israeliska våldet inte är orsaken till problemen utan bara ett symptom. Bakom ligger att Israel sedan mer än 20 år ockuperar främmande territorium. – Men han säger inte ett ord om att Israels arabiska grannländer, Egypten undantaget, stått eniga i sina ståndpunkter: Inga förhandlingar med Israel, ingen fred med Israel, inget erkännande av Israel under alla dessa år och ännu längre.
2. Utrikesministern säger att en grundläggande princip för svensk utrikespolitik är förbudet mot förvärv av territorium med våld. – Udden är ensidigt riktad mot Israel. Inte ett ord om att PLO:s och arabländernas oavbrutna strävan just varit förvärv av territorium med våld – av Israels territorium, för Israels utplånande.
3. Utrikesministern säger att palestinierna är ett folk med rätt till självbestämmande och att palestinierna förnekas denna rättighet av Israel, bl. a. genom ockupationen av Gaza och Västbanken. – Inte ett ord om att PLO bildades 1964, tre år före den israeliska ockupationen, och att det då, 1964, fanns goda förutsättningar att bilda denna palestinska stat. Syftet med PLO:s bildande var inte det, utan det var att förgöra Israel, för att inte vid sidan av utan på ruinerna av Israel bygga en palestinsk stat.
4. Utrikesministern säger att han ifrågasätter om det finns en genuin vilja till fred hos Israels regering och uttalar farhågor om den israeliska demokratin. – Inte ett ord om att Israel genom fredsavtalet med Egypten – det enda arabland som har erkänt Israel – visat en långtgående fredsvilja. Inte ett ord om att Israel är den enda demokratin i den aktuella konflikten.

Exemplen kan flerfaldigas.

Herr talman! Låt oss vara hårda i vår kritik mot Israels övergrepp och kräva rättvisa och oberoende åt palestinierna. Men låt oss inte förblindas, inte förfalla till ensidighet. Då försvagar vi våra möjligheter till konstruktiva insatser för fred.

Bengt Westerberg sade i ett tal i förrgår att folkpartiet aldrig kommer att ge sitt stöd till någon organisation eller nation som vill att Israel skall försvinna, men Israel måste göra mera för att nå fred. Ett sätt är att deklarerat att man önskar en internationell fredskonferens och att man är beredd att återlämna ockuperade områden i utbyte mot fred och erkännande. Herr talman! Tänk, vad det hade varit bra om samma synsätt präglade utrikesministerns anförande här i dag!

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 17 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag hoppas att talmannen och kammaren ursäktar om jag i denna replik blir litet personlig. Jag har beskyllts för ensidighet, för svek, för antisemitism och jag vet inte allt vad Hadar Cars nu räknade upp. Det är beskyllningar som är felaktiga, osakliga och djupt orättvisa.

Jag tillhör precis som Oskar Lindkvist den generation som upplevde andra världskriget och plågades av de syner som förmedlades till oss i tidningarna från gettot i Warszawa och från förintelselägren. Jag gladdes som så många andra i min generation åt att det skapades en israelisk stat, som lovade en utveckling både för det israeliska folket och för grannländerna. Det fanns en kraft i Israel som också andra kunde tillgodogöra sig.

Jag reste tidigt, år 1963, till Israel tillsammans med hela den socialdemokratiska ombudsmannakåren. Jag mötte Ben Gurion, Shimon Peres, Golda Meir och många andra. Sedan dess har jag genom åren varit där flera gånger och fört många samtal, och jag har sett den israeliska positionen förändras från det att man förnekade existensen av palestinier. "They don't exist", sade Golda Meir, och en partisekreterarkollega till mig, Eliaf, avpolletterades för att han hävdade motsatsen.

Jag har envetet – därför att jag menar att de enda riktiga vännerna till Israel är uppriktiga vänner – hävdad palestinernas rätt. Den som öppnade mina ögon för palestinernas sak var min 13-åriga son, som jag skickade ut för att han skulle få uppleva Israel. Han kom hem och hade sett nyanserna i den israeliska samhällsbilden.

Senare har jag träffat många israeliska ledare, Shimon Peres även under det senaste året. Jag har träffat många av de palestinska ledarna och lika envetet, bestämt och uppriktigt hävdad Israels rätt till existens. Jag har krävt att PLO skall erkänna denna rätt till existens och också rätten för Israel att få leva inom säkra och erkända gränser. Jag hoppas nu att ni tystnar med ert tal, det är djupt orättfärdigt.

Den oro jag känner delas av många israeler, en oro för att brutaliseringen i det israeliska samhället skall leda till att Israel försätter sig i en omöjlig position som till slut utgör ett hot, inte bara mot den israeliska demokratin, utan också mot Israels existens.

Detta är ingen ensidig socialdemokratisk uppfattning. Egentligen är det Ben Gurions uppfattning. Han sade 1967, omedelbart efter krigets slut, att det är nödvändigt att vi släpper alla de ockuperade territorierna så snart som möjligt, därför att om vi håller fast vid dem kan det innebära inte bara att de förändrar utan till sist också ödelägger den judiska staten. Och Abba Eban – jag ber om ursäkt, jag är hes, inte bara upprörd – sade för inte så länge sedan: Om vi fortsätter att råda över de ockuperade områdena, då måste vi ge upp utsikterna till fred, till en stat med judisk majoritet, till normala internationella relationer och till psykisk hälsa. Det är vad det handlar om. Vad vi hävdar är de båda folkens rätt till frihet, till eget land, till självbestämmande.

Så några ord om ett par saker som har berörts mera konstruktivt i debatten. Oswald Söderqvist anförde flera uppfattningar, men jag tog fasta på två som föreföll vara varandra motstridiga. Den ena var att vi skulle avveckla de diplomatiska relationerna, den andra att det socialdemokratiska partiet borde vara mera aktivt.

Först vill jag säga att det i denna situation är mer nödvändigt än någonsin att vi upprätthåller dialogen, framför allt med de krafter i Israel som vill ha en positiv utveckling. Annars är det risk för att dessa krafter isoleras och försvagas, och det är många som har framhållit detta. Därför är det viktigt att inte minst Israels vänner deltar i debatten. Jag vill gärna ge en eloge till Per Ahlmark, Thomas Hammarberg och andra som uppträtt så öppet och framt i den diskussionen.

Gunnar Hökmark sade att den socialdemokratiska regeringens kritik, som ju inte är bara den socialdemokratiska regeringens, stänger Israels öron för de svenska synpunkterna. Jag har blivit inbjuden till Israel just för att med israelerna få diskutera bl. a. de svenska synpunkterna. Jag har accepterat denna inbjudan och reser den 7 mars för att diskutera med Shimon Peres och andra israeliska ledare, med palestinierna och förhoppningsvis också med jordanska ledare.

Jag är ödmjuk. Jag inbillar mig inte ett ögonblick att Sverige kan spela en avgörande roll. Men Sverige har i denna situation förpliktelsen att göra sitt yttersta för att stödja de krafter som vill ha en positiv utveckling både för det palestinska folket och för det israeliska.

Anf. 18 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag förstår att dagens debatt måste vara besvärande för Sten Andersson, eftersom SAP, Sveriges socialdemokrater, genom sitt agerande faktiskt för ett tag har frånhänt sig möjligheten att föra en dialog med sitt broderparti i Israel. Att det var smärtsamt och svårförklarligt för de israeliska socialdemokraterna när brytningen skedde är väl dokumenterat. Att det var olyckligt står också klart när man ser på utvecklingen. Vi vet att Shimon Peres och hans parti har andra planer och säkert hade fört en politik som lett längre på vägen mot en lösning än vad Likuds politik gjort.

Nu skall man inte överskatta SAP:s betydelse. Men alla åtgärder som försvagar det socialdemokratiska partiet i Israel har varit av ondo. Det är därför bra att det nu har blivit en förändrad inställning hos socialdemokraterna i Sverige – att man vill söka kontakt. Det är kanske anmärkningsvärt att ändringen har kommit de senaste dagarna. Vi som hade utrikesministerns svar den dag när debatten skulle ha ägt rum, vet att det då inte fanns någonting om Shimon Peres eller arbetarpartiet i svaret. Det avsnittet har kommit nu, och jag välkomnar detta; det kanske kan innebära en förändrad attityd.

Så till frågan om antisemitism. Nej, Sten Andersson, jag har inte anklagat Sten Andersson för antisemitism – någon kanske har gjort det. Men det var väldigt mycket av historia i det som Sten Andersson sade nu. Vad jag menar är att man inte lättvindigt får vifta undan varningen för antisemitism, som några talare har gjort här – då är man antingen blind eller döv, eller också ställer man upp för den och underblåser den, och det får man inte göra.

Sedan har det talats om folkrätt. Vi får inte ha två folkrätter, en för Israel och en för övriga världen. Men Israel erkänner ju FN-konventionerna precis som vi har gjort. Det finns de som inte har gjort det. Israel har ådragit sig FN:s onåd en gång. Det skedde när man erbjöd människorna i flyktinglägren på Gaza möjlighet att flytta ut till egna hus. 73 000 flyktingar har flyttat ut på

det sättet. Så får man inte göra, sade FN. Vi fördömde den gången också. Man slutar inte upp med att försöka förbättra situationen på Gaza. Om vi ser siffrorna över hur barnadödligheten har gått ner och hur medellivslängden har gått upp, så finner vi att det har skett förändringar på Gaza sedan den tid då Egypten hade hand om administrationen där nere. Det kanske man också skulle se på, även om man inte på något sätt kan försvara det som händer i dag. Man måste, som jag sade förut, se båda sidorna och inte vara ensidig i sin kritik.

Anf. 19 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Det har talats om ensidighet i Sveriges inställning till konflikten mellan Israel och det palestinska folket. Låt mig då bara erinra om att vad som gett upphov till dagens debatt är de brott mot mänskliga rättigheter som den israeliska ockupationsmakten gjort sig skyldig till mot den palestinska civilbefolkningen under de senaste månaderna – och de reaktioner som detta föranlett, bl. a. i en svensk deklaration i FN i december i fjol.

När man lyssnar till vissa debattörer, får man intrycket att Sverige skulle stå ensamt och isolerat i sin kritik mot Israels olagliga ockupationspolitik och kränkningar av mänskliga rättigheter. Så är ju inte fallet. Det som Sverige sagt i FN och det som i dag anförts av utrikesministern hävdas nu dag efter dag i land efter land, på plats efter plats av allt fler röster.

Som exempel på brott från Israels sida mot mänskliga rättigheter kan nämnas administrativa kvarhållanden – människor kvarhålls fängslade i sex månader utan rannsakan, och den tiden kan sedan förlängas – deportationer, sprängning av palestinska bostäder, konfiskering av ID-kort, försvårande av familjeåterföreningar, markkonfiskation.

Men det är inte bara utanför Israel som kritiken mot landets ockupationspolitik växer. Också inom Israel ökar insikten om att landet håller på att helt förlora besinningen och kontrollen över utvecklingen. Så här skrev den stora israeliska tidningen Yediet Ahronot för någon dag sedan:

”I dag, efter två månader, finns det inget som tyder på att stormen skall lägga sig. Tvärtom ökar den stadigt i omfång och intensitet.

Det är dags att överge strutsattityden och se sanningen i vitögat. Det är inte en fråga om 'oroligheter', inte om störningar eller 'bråkmakare'. Nej, det som äger rum på de ockuperade områdena är ett veritabelt folkuppror, ett uppror som hittills haft stor framgång. Upproret har lyckats ena palestinierna, det har placerat deras sak överst på världspolitikens dagordning, det knyter enorma militära styrkor till de ockuperade områdena, det har skadat Israels internationella anseende svårt och det har skärpt de inre motsättningsarna i det israeliska samhället.”

Det var alltså en israelisk röst.

Det Israel som här framträder ter sig som en vrångbild av de kämpande sionistiska pionjärens samhällsideal. Men tyvärr är den bilden sann – och det har företrädare för demokratiska partier i ett demokratiskt land både rätt och skyldighet att påpeka.

Anf. 20 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Det är viktigt med ord. Jag sade inte att utrikesminister Andersson var ensidig, jag sade att talet var ensidigt – och det vidhåller jag. Ensidighet hindrar konfliktlösning. Man får inte ha skilda standarder för olika parter. Om man skall följa "the rule of law" – och det byggde ursprungligen FN:s charta (stadga) på – måste man behandla parterna lika, ha samma krav på bägge parterna.

Här talas det nu allmänt om folkrätt. Jag försökte vara specifik i fråga om folkrätt och använde en auktoritativ källa för att visa vad det var fråga om. Det är bra att Sten Andersson skall åka till Israel. Betänk då de detaljer jag pekade på! Betänk också att ensidighet inte främjar freden! Man måste se på problemen från bägge hållen.

Israel har varit villigt att förhandla, och kommer säkert att vara villigt att förhandla tillsammans med Jordanien. Men man är inte villig att förhandla med PLO. Det beror på PLO:s stadga och de paragrafer som jag pekade på – och naturligtvis på det som vi ser i Libanon. Man är rädd för att hamna i en motsvarande anarki – vi har ju kontakt med effekterna på nära håll i dessa dagar.

Vi måste komma ihåg att Arafat inte har någon auktoritet över PLO: det ser vi också i dessa dagar. Dessutom kan han inte erkänna Israels rätt att existera. Enligt Sydsvenska Dagbladet sade Arafat att "först skall vi ta de ockuperade områdena, sedan resten". Innan jag gick upp här till kammaren såg jag på TV – vi har ju nu många program här i riksdagen. En representant för en ungdomsorganisation inom PLO sade att "vi skall naturligtvis ta hela landet".

Konflikter har tendens att utvecklas negativt, och det är förfärligt. Det enda sättet är att skapa förutsättningar för kompromisser från bägge hållen. Men det absoluta kravet är då att vi är strikt neutrala i ordets bästa bemärkelse, att vi inte är ensidiga, att vi inte talar med bias.

Egentligen hade jag också velat tala om att vi borde jämföra hur det sett ut i Gazaremsan fram till 1967 och efteråt. Förhållandena har förändrats och förbättrats.

Anf. 21 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Man blir förvånad när man hör vissa inlägg i frågan om konflikten mellan Israel och palestinierna. Det talas pliktskyldigast om våldet på Västbanken och i Gaza, vilket man fördömer, men sedan går man snabbt över till att tala om hur bekymrad man är för utvecklingen av demokratin i Israel.

Tala om ensidighet! Hur länge dröjde det innan vi i det här landet, precis som i Israel, erkände att det fanns några palestinier. Det är bara under de senaste fem – tio åren som vi haft debatter av det slaget. En sådan här debatt skulle ha varit omöjlig för 20 år sedan. Då existerade inga palestinier för de flesta av er som nu talar om dem. Då erkände ni dem inte. Men det är bra att ni har ändrat er.

Till utrikesminister Sten Andersson vill jag säga att jag inte anser att det jag sagt är motstridigt. Jag är inte för att avbryta förbindelser mellan stater eller mellan partier. Jag tror nämligen att det är viktigt att man kan tala med

varandra. Också jag tycker det är bra att utrikesministern reser till Israel och talar med sin partikamrat där nere, som ju samtidigt är regeringens representant. Men om dessa samtal inte ger något resultat och man inte kan iaktta någon positiv förändring, anser jag att det är nödvändigt att Sverige på något sätt gör en markering. Det kan ske på många olika sätt: det finns ett stort batteri av åtgärder som vi kan ta till. Man behöver inte vara så drastisk att man kallar hem ambassadörer. Det gjorde vi 1967 när det gällde Grekland, men det ledde just inte till någonting.

Vad jag har sagt är alltså inte motstridigt. Jag tycker att man kan göra en markering, om man inte kan åstadkomma resultat på något annat sätt.

Sedan skulle jag vilja utnyttja den minut jag har kvar av min taletid för att ta upp en sak som jag inte hann med i mitt första inlägg. Det gäller frågan om att stödja demokratiska krafter. Det har i det sammanhanget talats om Israel. All right, det är bra. Men det finns också viktiga demokratiska krafter inom PLO att stödja. Hans Göran Franck har talat om Olof Palmes möte med Arafat, vilket på sin tid väckte stor uppmärksamhet. Jag tror att det är viktigt att den svenska regeringen tar upp någon kontakt med PLO. Jag skulle slutligen vilja ställa frågan om ni ser någon öppning för att på det sättet lyfta fram PLO-sidan och stödja de demokratiska krafter som finns där. Inom PLO råder det också, som vi alla vet, stora motsättningar.

Med det vill jag tacka för det svar jag fått och de klara markeringar som gjorts. Därmed har jag sagt mitt i denna debatt.

Anf. 22 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Det är i varje fall av något värde att inläggen från mig och andra förmådde utrikesministern att i sitt senaste anförande något nyansera vad han sade i sitt interpellationssvar.

Sten Andersson är ju en person med vida marginaler. När det är opportunt kan han, som nu senast, tala varmt om sina känslor för det judiska folket och det judiska folkets rätt till en judisk stat. Men jag erinrar mig det år Yassir Arafat besökte Stockholm och det socialdemokratiska partiet. Då var det den dåvarande partisekreteraren Sten Andersson som förbjöd de israeliska fackföreningsföreträdarna, som kommit till Stockholm för att delta i det socialdemokratiska förstamajfirandet, att – till skillnad från fackföreningsföreträdare från andra länder – delta i det socialdemokratiska förstamajtåget.

I debatten klistras vi ibland på etiketter som Israel- eller Palestinavänner. Jag tycker inte att det är riktigt bra. För mig är det en självklarhet att oreserverat ta avstånd från övergrepp vare sig de begås av Israel eller andra och av vad slag de vara må. Men Israels rätt att existera och dess vilja till fred med sina arabiska grannländer ifrågasätter jag inte.

På samma sätt, herr talman, är det naturligt att kräva att palestinierna skall ha rätt till en egen stat och rätt att leva i fred och vänskap med Israel – men aldrig på ruinerna av Israel.

Anf. 23 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det finns alls ingen anledning att ifrågasätta utrikesministerns personliga engagemang för staten Israel. Jag tror också att det är många i denna kammare som har samma engagemang; vi känner i det avseendet

ganska lika över partigränserna. Men vi skall ha klart för oss att detta inte så mycket är ett engagemang för en part i en konflikt som ett engagemang för demokratin. Det är därför som det är så viktigt att Sverige i sitt agerande i dessa frågor aldrig framstår som om vi kritiserar ett slags – om uttrycket ursäktas – omvänd Bodströmdoktrin.

Vårt avståndstagande från brutalitet och övergrepp mot folkrätten får aldrig framstå som ett avståndstagande från demokratin i Israel. Det ställer krav på nyanser, och nyanserna har saknats. Det finns all anledning att hoppas att dessa nyanser finns med när Sten Andersson reser till Israel. Annars är jag rädd för att han inte kommer att kunna få fram något budskap.

Den ensidighet som präglat regeringens agerande hittills har bestått i att man fördömt en part på ett sätt som om hela den situation som denna part befinner sig i inte existerade. Det vore bra om utrikesministern innan han reser till Israel redovisade om han anser att det kan förekomma ett större brott mot folkrätten än att verka för att undanröja en existerande stat. Detta hör hemma i denna debatt, och vi borde få ett svar på den frågan just i den här debatten.

I denna diskussion har många angrepp riktats mot Israels ockupationspolitik. Det har vi i Sverige anledning att göra när det gäller många av de former i vilka ockupationen skett och de uttryck den tagit sig. Men det är viktigt att slå fast att det inte i första hand är fråga om att få ockupationen att upphöra. Det viktigaste är freden. Därför räcker det inte med att ensidigt fördöma det som sker i de ockuperade områdena, utan vi måste också göra klart för de olika grupperna inom PLO att kompromisslöshet inte lönar sig. Sverige har här en roll att spela, och det är Sten Anderssons uppgift att se till att vi tar på oss den rollen. I det arbetet kan det vara viktigt att komma ihåg att engagemanget för Israel eller för palestinierna inte finns enbart hos Sten Anderssons generation utan även hos yngre generationer.

Anf. 24 MATS ODELL (c):

Herr talman! Jag tycker att det var härligt att höra utrikesministern tala med denna uppriktiga glöd. Tänk om Anders Ferm hade visat en bråkdel av denna glöd när det gäller att åstadkomma en balanserad lösning! Det hade varit fantastiskt.

Bengt Silfverstrand försöker blanda bort korten. Ingen har i dag ifrågasatt kritiken mot våldet. Tvärtom har alla talare, såvitt jag kunnat uppfatta det, instämt i denna kritik, även om Oswald Söderqvist anser sig veta att kritiken har framförts pliktskyldigt. Jag tror, Oswald Söderqvist, att det inte är fallet. Kritiken gäller ensidigheten och bristen på konkreta förslag i det svenska anförandet den 1 december förra året.

När utrikesministern försöker förklara varför Sverige uppträdde så ensidigt fördömande mot en av parterna i konflikten, säger han att vi ”denna gång ägnade speciell uppmärksamhet åt en särskilt framträdande och allvarlig aspekt i Mellanösternkonflikten, – – nämligen ockupationen av de områden som besattes under det s. k. sexdagarskriget år 1967, och åt situationen i dessa områden.”

När utrikesministern försöker penetrera problemen säger han:

”Men det israeliska våldet mot den palestinska civilbefolkningen är trots

Prot. 1987/88:65
9 februari 1988

*Om konflikten mellan
Israel och palestinierna, m. m.*

allt inte orsaken till problemen utan bara ett symptom. Bakom ligger inte minst att Israel sedan mer än 20 år ockuperar främmande territorium, vars befolkning motsätter sig denna ockupation med de medel som står dem till buds."

Där slutar analysen. Det finns ingenting om de försök som flera har talat om här till fredsöverenskommelse, ingenting om att Israel ställer sig bakom förhandlingar enligt resolutionerna 242 och 338 och dessutom har begärt sådana förhandlingar år ut och år in. Hittills är det, som flera har sagt, bara Egypten som har hörsammat detta och bytt territorium mot fredsavtal.

Vägran att förhandla med den närmast berörda parten PLO tar utrikesministern upp, men utan att ens nämna PLO vid namn säger han i en enda mening: "Alla dessa parter måste erkänna varandra." Det står inte i någon rimlig proportion till den övriga analysen.

Använd den här glöden också i kontakterna med PLO när det gäller att få PLO att inse att staten Israel måste få fortsätta att existera!

Anf. 25 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är pliktskyldigast när man inte berör den ena sidan i konflikten utan bara talar om den andra. Jag hade inte tänkt få upp någon debatt med kds representant, men eftersom han apostroferade mig vill jag säga att det har gått 40 år sedan 1948 och kristen demokratisk samling har inte vad jag vet någon gång trätt upp till försvar för palestinierna. Det har ni chans att göra här i dag, men det har ni inte gjort.

Då tycker jag att det är pliktskyldigast, när ni berör våldet på Västbanken och i Gaza men inte har ett ord att säga om palestiniernas sak.

Anf. 26 MATS ODELL (c) replik:

Herr talman! Jag tror ändå att Oswald Söderqvist, oavsett vilka han hade tänkt debattera med, har oerhört svårt att avgöra vad som är pliktskyldigt eller inte i den här debatten.

Vad gäller palestiniernas situation är det ju inte den vi är samlade här för att diskutera i första hand, utan det är det anförande som Sveriges regering höll i FN. Jag tycker att det är det vi skall hålla oss till. Vi kan framföra våra synpunkter även i andra sammanhang.

Anf. 27 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det är beklagligt att höra från en del talare här så mycket av grälsjuka. Det förvånar mig egentligen, för de två huvudfrågor det gäller är: Hur kan vi medverka till att det blir en fredlig lösning av konflikten i Mellersta Östern? Och hur kan vi göra humanitära insatser för mänskliga rättigheter och för ett stöd åt dem som nu har det så svårt?

Jag skall inte beröra övertonerna i debatten. Jag tror att de som har använt dem kommer att besinna sig själva sedermera. Jag känner mig på inget sätt ha någon ensidig inställning i den här frågan, tvärtom. Om de som här ojar sig en del lyssnade så mycket på båda sidor som jag och vissa andra har gjort, skulle nog en hel del av deras ensidighet inte vara med i debatten.

Anita Bråkenhielm tog trots allt upp en viktig sak, och det är denna: Hur ställer sig PLO till frågan om en konferens och om ett erkännande av Israel?

Nyligen uttalade Yassir Arafat i Belgrad att han var för den här konferensen, och han menade att ett deltagande i konferensen från PLO:s sida innebär att man accepterade de aktuella resolutionerna, bl. a. resolution 242. Efter att jag själv har haft diskussioner direkt med Arafat och med åtskilliga andra företrädare för PLO har jag fått den bestämda uppfattningen att detta är ett problem som kommer att kunna lösas.

Det är inget hinder för förhandlingar, och det bästa vore i grund och botten om Israel satte sig vid förhandlingsbordet och fick denna fråga prövad. Då får man ju slutligt besked. Misstänklighörandet på den här punkten tycker jag bara innebär att det blir ett uppskov i fredsprocessen.

Jag vill till slut markera att FN:s beslut att upprätta staten Israel också innebär ett beslut att upprätta en palestinsk stat. Vi måste ge vårt stöd även åt *den* delen av beslutet. Fred kan endast uppnås om palestinierna bereds möjlighet att utöva sin rätt till självbestämmande, inkl. rätten att etablera sin egen stat som lever i fred med Israel. Endast därigenom kan också Israels framtid på sikt tryggas, och det gäller nu verkligen att trygga båda dessa folks rättigheter.

Anf. 28 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! För en gångs skull – det är inte så ofta – vill jag hålla med Hans Göran Franck. Jag tycker att det känns viktigt inte bara att ge utlopp för de starka känslor vi kanske alla har i det här sammanhanget utan också att försöka diskutera konstruktivt de problem som finns och försöka få litet klarare besked om var regeringen står i ett par viktiga frågor.

Gunnar Hökmark uttryckte det verkligen mycket väl när han sade att det handlar inte bara om att okkupationen skall ta slut, utan också om att freden skall få en start. Då finns det ju några nyckelpunkter som måste belysas ytterligare.

Jag är glad att höra att utrikesministern kommer att besöka sin kollega i Israel och få tillfälle att ta upp de här sakerna, att ta reda på hur det egentligen är med erkännandet av resolutionerna 338 och 242, inte bara från Israel utan också från PLO, Jordanien osv.

Hur är det t. ex. när det gäller Jerusalem? Finns det något utrymme för några eftergifter från någon sida i denna fråga? Och skall vi kunna lita på PLO:s påstående att förintelseparagrafen i den nationella stadgan inte längre gäller? Den finns inte med i fredsdeklarationen. Den finns inte med i andra senare program, och man säger – kanske med litet, litet svaj på rösten – att den är icke längre gällande. Har regeringen under senare tid försökt att få något klart besked på denna punkt?

Slutligen – det kanske inte kan vänta till den 7 maj: Vill utrikesministern försöka undersöka eller har regeringen undersökt kanaler för humanitärt bistånd, framför allt i Gaza som kanske är det område där invånarna har det svårast? Finns det möjligheter att släppa fram bistånd? Är utrikesministern, som jag frågade, beredd att påverka sina partivänner, så att jag kan få bifall till min motion om ökat bistånd till de här områdena?

Jag har full förståelse för att utrikesministern inte hann svara på mina frågor i sitt första inlägg. Riksdagens debattregler är stränga och tiderna

korta. Men jag hoppas, nu när jag har haft min sista möjlighet att säga någonting, att jag får litet mera svar på just de här brännande frågorna.

Anf. 29 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Efter det jag hade hållit mitt förra anförande fick jag höra av en kollega här i kammaren att jag inte hade träffat några företrädare för Fred Nu-rörelsen under mitt besök i Israel. Egentligen borde jag ju ha blivit förvånad över påståendet, men efter en uppringning från en journalist i eftermiddag vet jag att Israels ambassad har varit i farten. Låt mig bara, herr talman, säga att jag inte avslöjade mina kontakter vid förhöret på Tel Avivs flygplats. Jag tänker inte göra det här heller.

Låt mig knyta an till det som Hans Göran Franck sade. Det pågår faktiskt också i Israel en omfattande debatt om förhandlingar och om en internationell fredskonferens. David Krivine, ledarskribent i Jerusalem Post, skrev i en debattartikel den 26 januari ett par meningar, som är värda att lyssna till och som bör tas med i kammarens protokoll. Så här säger han i min översättning:

"PLO är redo att förhandla inom ramen för en internationell konferens. Det skulle kunna vara tillräckligt. Förhandlingen i sig är en form av erkännande. Om Yassir Arafat är villig att tala med oss, borde vi vara redo att tala med honom."

Jag har, herr talman, lyssnat noga på debatten, och det tycks ha förbigått samtliga talare att det i TV-programmet "8 dagar" i söndags fanns en intervju med Yassir Arafat, där denne klart deklarerade att han ställer sig bakom resolution nr 242. Utfrågaren, Kalle Högborg, replikerade – Jag refererar fritt ut minnet:

– Ja, men organisationen, vad säger den?

Yassir Arafat avbröt mycket snabbt och sade:

– Ni talar med ordföranden i PLO!

Herr talman! Detta visar att öppenheten finns både på den israeliska sidan och inom PLO. Det är också alldeles självfallet så som David Krivine säger, att om man sätter sig vid förhandlingsbordet är det i sig ett erkännande.

Anf. 30 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att regeringen är beredd att pröva olika vägar för att söka bidra till en bättre social och ekonomisk utveckling i de ockuperade områdena. Det är viktigt att vi ökar vårt bistånd genom UNRWA och på annat sätt. Jag erinrar om att Sverige i fjol förskottade en del av vårt reguljära bidrag till UNRWA på grund av att organisationen hade finansiella problem.

Centerpartiet har i partimotion i januari föreslagit ytterligare 10 milj. kr. till UNRWA utöver regeringens förslag, och om socialdemokraterna ville sluta upp bakom detta skulle det vara en väl motiverad och angelägen åtgärd. Nu har också Anita Bråkenhielm ett förslag, men det vore verkligen önskvärt om vi i utskottet kunde enas om ytterligare bidrag, och med de motioner som föreligger har vi en uppenbar möjlighet att göra det.

När jag var i Gaza besökte jag UNRWA och dess skolor, sjukhus och hälsocentraler. Det är uppenbart att det är en betydande insats som görs där nere. Sverige ger ett stort bistånd, och även svenska organisationer, som

t. ex. Rädda barnen gör ansenliga insatser. Behoven är stora och har självfallet också ökat. Sverige kan fortsätta Olof Rydbeckes värdefulla arbete när det gäller att förbättra förhållandena för flyktingarna.

Befolkningen möjligheter till arbete och försörjning är dåliga och har försämrats genom den sista tidens utveckling. Inga varor exporteras ju från de ockuperade områdena. EG har upprättat ett handelsavtal med Israel, och det omfattar även export från de ockuperade områdena. På grund av oroligheterna har det dock lagts på is, och det vore positivt om man kunde få i gång en export därifrån.

Jag hade nyligen en genomgång med en konsult som med stöd av BITS har byggt upp ett projekt i Egypten avseende produktion av jordbruksprodukter. Om något liknande kunde genomföras för Gaza-området vore det mycket intressant. Vi har från mitt parti i en motion tagit upp möjligheterna att förbättra jordbruksmetoderna, att vidareutveckla produkterna både för den inhemska marknaden och för export och dessutom att utveckla hantverket. Det finns alltså åtminstone några förslag till hjälp och förbättringar i detta sammanhang.

Anf. 31 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! När jag bröt igenom sexminutersvallen i mitt första anförande hade jag framhållit att regeringen har lämnat riksdagen en balanserad bild av problemen i Mellersta Östern. Jag ställde också frågan vem Israel skall förhandla med. Jag sade vidare att det enligt den svenska regeringen är PLO som har palestiniernas förtroende och som skall föra deras talan. Orsaken till problemet på den punkten är inte bara den omständigheten att PLO på sitt program som första punkt har en förintelse av Israel.

Herrar Karl-Erik Svartberg och Hans Göran Franck säger nu att det har skett en förändring i Yassir Arafats synsätt och att denne är beredd att inom ramen för en konferens diskutera ändrade förutsättningar för att erkänna Israel. Det är ju bra att den svenska riksdagen får sådana uppgifter, som åtminstone för mig är av värde när det gäller att bedöma vilka förutsättningar som finns att få till stånd en försoning eller i varje fall en förhandling.

Det är möjligt att den svenska regeringen har tippat rätt när den menar att PLO är den part som har kapacitet att förhandla med Israel. Det är inte mig emot – för mig är det fullständigt egalit om det är FN, någon stormakt eller PLO som hjälper fram en fred med Israel. Man skall bara komma ihåg att både för Israel och för palestinierna är frågan om rätten till ett eget land baserad på begrepp som frihet, demokrati och social utveckling och att vi verkligen talar om säkra och erkända gränser.

Herr talman! Som det nu har utvecklats står många förhoppningar till de mera besinningsfulla i Israel när det gäller att ge freden en chans i Mellersta Östern. För detta krävs en allt tydligare internationell opinion, och detta är ett krav som har starkt fäste i Israel, där "Fred Nu" och andra rörelser verkar i samma riktning, nämligen för ett hemtagande av de israeliska soldaterna från de ockuperade områdena och för en utveckling i fred och samarbete både inom det egna landet och i förhållande till omvärlden. Detta en utveckling som praktiskt taget en hel värld har stora förväntningar på.

Prot. 1987/88:65
9 februari 1988

*Om konflikten mellan
Israel och palestinier-
na, m. m.*

Anf. 32 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Låt mig först som gammal socialdemokratisk partisekreterare och nu utrikesminister i en socialdemokratisk regering säga att jag naturligtvis njuter av skönsången över den socialdemokratiska delen av den israeliska regeringen och över de förhoppningar som ni fäster vid vad den delen av den israeliska regeringen kan göra. Jag vill inte påstå att sången skulle bli skönare, men mera fullständig, om högerfolket inom moderata samlingspartiet och folkpartiet också hade sagt någonting om det som verkligen oroar; inte bara om ockupationen och om de våldsdåd som nu begås i de palestinska områdena utan också om den politik som högerfolket i Israel driver. Man visar på allt sätt att man inte vill göra slut på ockupationen och säger att områdena skall behållas, annekteras, och att bosättningarna skall finnas kvar.

Gunnar Hökmark har två gånger ställt frågan: Finns det något större brott mot folkrätten än att hota ett lands existens? Ja, det är ett svårt brott. Men det finns ett värre brott, och det är att fullfölja hotet. Det är vad Israel har gjort. Israel har under 20 år ockuperat främmande territorium och har på inget sätt visat att man vill upphäva ockupationen.

Jag gläds, det skall jag gärna erkänna, åt det konstruktiva sätt på vilket både Gunnel Jonäng och Anita Bråkenhielm har fört denna debatt, i motsats till t. ex. Hadar Cars.

Låt mig ta fasta på en sak som har upprepats många gånger här, nämligen att det som jag har sagt tidigare skulle vara ensidig kritik av Israel. Jag har väldigt svårt att förstå att den israeliska ockupationen inte skall kunna kritiserats utan att man samtidigt riktar kritik mot den arabiska sidan för bristande förhandlingsvillighet. Det finns ingenting i det förflutna som ursäktar Israels ockupation av Västbanken, av Gaza och av Golanhöjderna. Oavsett vad som hände 1967 är det faktiskt inte den arabiska sidan som ockuperar israeliskt territorium, utan det är Israel som ockuperar arabiskt land. Och den fortgående ockupationen är, som jag flera gånger har sagt, ett allvarligt brott mot folkrätten.

Det som oroar mig, den svenska regeringen, många i det här landet och många i andra länder samt FN:s säkerhetsråd är att Israels regering tycks göra vad den kan för att tona ned länken mellan fredsförhandlingar och ockuperade områden. Det talas t. ex. sedan länge inte om ockuperade utan om administrerade områden. Likudpartiet avvisar förhandlingar, och t. o. m. Labour svävar på målet när det blir tal om att återlämna alla de ockuperade territorierna. Den israeliska bosättningspolitiken fortsätter, och den vittnar som sagt inte precis om någon beredvillighet från Israels sida att lämna ifrån sig territorier.

Kerstin Ekman och Margit Gennser framhåller att de materiella förhållandena i Gaza och på Västbanken har förbättrats. Det är nog riktigt. Men de palestinier som under de senaste veckorna tvingats offra sina liv, de som har dött, har inte dött för att de har krävt bättre föda eller rymligare bostäder, utan de har dött för att de vill ha sin frihet och ett eget land.

När det gäller förhandlingar är det nu Israel, vilket är ett faktum, och inte arabsidan, som vägrar acceptera en internationell fredskonferens i FN:s regi. Det är Israel, och inte PLO och arabsidan, som ställer krav på vem man skall

förhandla med. Det går inte längre att hävda att Israel inte har någon att förhandla med. Det är Israel som vägrar att förhandla med PLO. Det är inte PLO som vägrar att förhandla med Israel.

Det är fel då ni säger att vi inte kritiserar PLO. Jag och den övriga socialdemokratiska regeringen har i många sammanhang kritiserat PLO för att PLO inte erkänner Israels existens eller Israels rätt att få existera inom säkra gränser. Och vi har många gånger kritiserat de våldshandlingar som har begåtts från PLO:s sida. Men vi vänder oss mot synsättet att vår neutralitet skulle kunna tolkas på det sättet att vi ständigt måste rikta lika mått av kritik mot alla parter i en konflikt oavsett sakförhållandena. Det är detta och inte något slags matematisk jämviktsfilosofi som är avgörande för våra ställningstaganden.

Jag gläder mig emellertid att några av oss har kommit litet närmare varandra i denna debatt. Den svenska regeringens kritik av Israel grundas på alldeles självklara folkrättsliga principer. Det borde kunna skapa total enighet i denna kammare. Men klyftan går inte mellan oss och de borgerliga partierna utan rakt genom de borgerliga partierna. Jag skulle råda de borgerliga partierna att lyssna litet mer på Gunnel Jonäng.

Andre vice talmannen anmälde att Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 33 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Om vi har kommit varandra närmare, Sten Andersson, beror det på att Sten Andersson har flyttat sina positioner. I Sten Anderssons första inlägg tyckte jag det lät som om han hade gjort detta, men jag tyckte inte att det lät så i hans andra inlägg. Jag vet inte om det beror på att Sten Anderssons rådgivare ger honom anvisningar, så att det han säger är sämre än det som han skulle säga utan rådgivare. Jag tycker i så fall att han skall följa sitt eget samvete.

Det är riktigt att det inte finns något försvar för att man inte löser konflikten som den ser ut i dag.

Karl-Erik Svartberg talade om ett TV-program, och detta TV-program är värt att nämna av två anledningar. För det första stod det i bildtexten att Israel inte hade godkänt FN:s resolutioner, vilket är lögn. För det andra uttalade sig Yassir Arafat i TV-programmet om att han var villig att underhandla, vilket har sagts av flera. Men det nationella palestinska fördraget finns fortfarande. Det spelar ingen roll vad ordföranden säger när det i sista paragrafen står att fördraget skall ändras endast vid två tredjedels majoritet vid ett extra sammanträde med det palestinska nationalrådet. Och så sent som i april 1987 konfirmerade man fördraget. Vi får hoppas att man ändrar sig, men än har det inte skett.

Herr talman! Det finns ingen annan lösning än att palestinierna får sin frihet och att FN:s beslut från 1947 om två stater blir förverkligade. Israel har erkänt FN-besluten. Hoppet står därför till de israeler som skall föra Israels politik, liksom till företrädare för de palestinier som nu deltar i resningarna på Västbanken och i Gaza. Det är kanske bland de unga palestinierna som har startat upproret, framväxt ur förtvivlan och hopplöshet, som framtiden

Prot. 1987/88:65
9 februari 1988

*Om konflikten mellan
Israel och palestinierna, m. m.*

finns. Det föreligger tecken på att det är en annan generation som agerar. Borta är, åtminstone för tillfället, terrordåden mot civila israeler, då som tidigare var en naturlig del i krigföringen. Trots förtvivlade försök bl. a. i vår TV-sändning försökte Yassir Arafat göra allt för att framstå som den store samordnaren.

Det finns ändå klara tecken på att de unga palestinierna på Västbanken och i Gaza vet att de inte kan räkna med vare sig de andra arabstaterna eller PLO, utan måste använda egna metoder. Palestinierna på Västbanken och i Gaza håller på att bygga upp ett förtroendekapital i omvärlden. Israelerna förlorar sitt moraliska övertag när vi har bilderna av våldet brännande på våra näthinnor. Visserligen har arabstaterna under 20 år försökt knäcka Israel genom att vägra att förhandla, genom att vägra sluta fred och genom att vägra erkänna Israel. Men man måste bryta läsningsarna på båda sidorna. Man måste finna vägar som leder till fred. Men freden får aldrig åstadkommas på bekostnad av staten Israel.

Anf. 34 KARL-ERIK SVARTBERG (s) replik:

Herr talman! Jag hör till dem som försöker ta till vara alla positiva ytringar, alla steg på vägen mot en fredlig lösning av den mer än 20-åriga ockupationen. Jag hänvisade till vad David Krivine skrev i Jerusalem Post – enbart att sätta sig vid förhandlingsbordet är ett erkännande. Jag redovisade vad Yassir Arafat sade, och jag framhöll det som han betonade, att han uttalade sig som ordförande och främste företrädare för PLO. PLO är alltså redo för förhandlingar och accepterar säkerhetsrådets resolution 242.

Anf. 35 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Om det som Karl-Erik Svartberg redovisar är israelernas mening, respekterar jag det. Detta är deras val. Vill de göra så, skall de göra det. Men vi skall inte här i denna kammare försöka tyda ut vad Yassir Arafat säger, när det finns dokument där det klart anges att han inte ensam kan ändra det som står i det palestinska nationella fördraget. Den rägängen måste vi hålla. Att vi sedan skall vara öppna för och välkomna alla initiativ till lösningar på konflikten tror jag att det råder enighet om.

Anf. 36 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Det har en gång slutits fred i Israel, mellan Israel och Egypten. Förhandlingarna ägde rum under en högerregering med Begin som premiärminister.

Det har talats mycket om PLO och PLO:s stadgar. De är som de är. De har godkänts varje gång organisationen PNC har samlats. Om man skall ändra stadgarna krävs två tredjedels majoritet. Arafat är inte oomstridd ordförande. Vad han säger förpliktigar dess värre inte till något. Jag tycker alltid att det är bra med realism. Uttalanden av Arafat som har citerats i Sydsvenska Dagbladet tyder på att organisationen egentligen inte kan erkänna Israel. Jag tycker att det vore skönt om så skedde.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på en artikel i Herald Tribune, där det sades att den verkliga orsaken till att topparna inom PLO har syärt att avskaffa organisationens stadgar är att de vill komma tillbaka och göra Israel

till en arabisk stat. De kommer nämligen inte från Gaza eller Västbanken. utan från det som är det nuvarande Israel – bl. a. Haifa och Tel Aviv. Här har vi ett problem.

Jag vill också nämna att Israel har tagit emot 567 000 flyktingar från områden som tidigare varit arabiska, flyktingar från Marocko och Yemén. Men man har löst sitt flyktingproblem så bra att vi har glömt bort det. Araberna hade också kunnat lösa sitt flyktingproblem om de hade velat. I stället har de, vilket Kerstin Ekman har påpekat, försökt hindra flyktingarna från att flytta från flyktinglägren. Detta är mycket tragiskt. Vad kan då yttervärlden göra? Jo, den kan arbeta utan bias, vara så neutral som möjligt och försöka skaffa sig insikt i hur konflikter löses.

Anf. 37 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Världen över känner människor för offren för israelernas brutalitet. Man kan på UNRWA:s sjukhus i Gaza se hela familjer som har drabbats av misshandel – allt från barn i femårsåldern till gamla män och kvinnor. I dag fick jag en tidskrift i min hand där det sägs att det på ett sjukhus i Gaza fanns 25 kvinnor som fått missfall på grund av att de blivit slagna eller varit utsatta för tårgas. Det stod i artikeln mycket patetiskt uppräknat hur gamla dessa ofödda barn var: fem månader, åtta månader osv. Jag undrade när jag läste artikeln om det över huvud taget fanns någon möjlighet att rädda livet på de foster som var nästan fullgångna.

Jag vill ställa frågan: Är det bara palestinierna som är offer? Jag menar att det inte är så. Också Israel självt kan på sikt bli ett offer. Är det inte risk att ett land som brutaliseras får stora svårigheter framöver? Vad händer med alla dessa unga israeliska soldater, som tvingas misshandla jämnåriga och yngre palestinier och alltför ofta misshandlar dem till döds? Hur ser deras framtid ut? Vilken respekt för människoliv och människovärde kommer de att ha?

Det gjordes en undersökning bland judiska skolungdomar. Enligt den ansåg 50 % av ungdomarna att det var riktigt att diskriminera araberna. En sådan värdering kan absolut inte vara spontan, utan den måste ha influerats av den pågående diskrimineringen i samhället.

Man måste ställa frågan: Vilken framtid har det land vars ungdom inte har respekt för människovärde, mänskliga rättigheter och gällande konventioner som reglerar samlevnaden i världen? Det som nu sker i Israel är en dubbel tragedi – en tragedi för palestinierna och för israelerna. Det är inte antisemitiskt att tala så. Bakom dessa ord ligger en vädjan till Israels regering att inse att det gäller också det egna folket och det egna landet. Det ligger en varm omtanke om Israel i detta.

Israels rätt till existens inom säkra och erkända gränser är ställd utom all diskussion. Jag upprepar att denna målsättning måste ligga fast, på samma sätt som palestiniernas rätt till ett eget land ligger fast.

Anf. 38 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Denna debatt har gett nyanser som tidigare har saknats. Det är bra. Samtidigt måste man beklaga att i Sten Anderssons senaste inlägg lämnade utrikesministern kammaren, och in trädde i stället partisekreteraren. Partisekreteraren försökte stoltsera med vad socialdemokrater i Israel

Prot. 1987/88:65
9 februari 1988

*Om konflikten mellan
Israel och palestinier-
na, m. m.*

har gjort, och han försökte översätta det svenska partisystemet till förhållandena i Israel. Det är att förenkla mycket långt. Den debatt som förs i Israel går igenom alla partier. Vi kan inte översätta det svenska partisystemet till det israeliska. Det är naivt, och framför allt ovärdigt. Sten Andersson, att göra Mellanösterndebatten till ett slags partipolitisk träta. Det må vara valår, men detta är inte värdigt.

Frågan om vad som är det värsta brottet mot den internationella rättsordningen försökte Sten Andersson vifta undan med ett demagogiskt knep genom att säga att det allra värsta är att verkligen ha utplånat en nation – jag minns inte hur han uttryckte sig exakt. Detta är tämligen anmärkningsvärt. Är det Sten Anderssons uppfattning att Israel har utplanat en palestinsk stat? I så fall diskuterar han Mellanösternproblemen som om krigen där inte har ägt rum, som om inte arabstaterna hade underkänt FN-beslutet om en palestinsk och en judisk stat. Det är ju inte ockupationen utan frånvaron av fred som har gjort det omöjligt att upprätta en palestinsk nation.

Herr talman! Sedan 1973 har det funnits chanser till fred som båda parter borde ha gripit. Vi vet att Israel tillsammans med Egypten grep en sådan chans. Vi vet också att Egypten kastades ut i en arabisk isolering på grund av den fred som slöts. Oavsett vilken kritik som kan riktas mot parterna, däribland Israel, för att freden inte vunnit ytterligare framgångar, är det inte seriöst att som Sten Andersson gör ensidigt lägga skulden på Israel för att befolkningen i Gaza och på Västbanken i dag lever under ockupation.

En intressant fråga är om PLO har godkänt staten Israels rätt att existera. En av kollegerna här i kammaren trodde sig vara den ende som sett ett visst TV-program i veckan. Snarare är det så att han är den ende som inte uppfattade att om PLO skall göra anspråk på att vara en demokratisk organisation kan inte dess ordförande inför TV-kamerorna utan vidare upphäva organisationens stadgar. Det intressanta är emellertid vad utrikesminister Sten Andersson anser om PLO:s uppfattning angående staten Israels rätt till existens.

Herr talman! Om Sverige med kraft verkar för att PLO skall erkänna Israel, kommer vi också att med trovärdighet kunna få ett genomslag för våra krav på att Israel skall acceptera en fredsförhandling. Utan fred riskerar den israeliska staten antingen sin judiska eller sin demokratiska identitet. Utan fred riskerar palestinierna en fortsatt framtid i flyktinglägren. Därför borde Sverige ha en större och värdigare roll än den okritiska hejarklackens.

Jag hoppas att Sten Andersson i någon mån tagit till sig det som kan ha kommit fram ur denna debatt.

Anf. 39 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! I sitt första inlägg angav utrikesministern en viss konstruktiv ton och där fanns nyanser som inte fanns i det andra inlägget. Man kan inte bortse ifrån att kärnpunkten i denna konflikt och dagens tragiska händelser inte är ockupationen utan en 40 år gammal konflikt som har sin grund i att PLO, liksom de flesta arabstater, vägrar att godkänna FN:s beslut. De vägrar att acceptera den lilla demokratiska staten Israel, PLO:s stadgar gäller fortfarande.

Orsaken till dagens tragedi ligger inte i ockupationen utan i det som har

föranlett den. Man kan inte komma ifrån detta, även om jag är angelägen att understryka att jag självfallet fördömer de våldshandlingar som äger rum i dag.

Men det är inte Israels fel att Palestina-araberna sedan snart 40 år tillbaka saknar en egen stat. PLO, liksom de flesta arabstaterna, vägrar ju att godta FN:s beslut och ett litet demokratiskt land har under 40 år hotats till sin existens. Israel har också visat sin vilja att mot fredsavtal återlämna ockuperade områden, så som man har gjort med Egypten.

Om Sverige skall kunna bidra till en lösning, måste alla parter ansvar betonas, även PLO:s och de olika arabstaternas. Varken partipolitik, här i Sverige eller annorstädes, eller ensidighet gagnar denna sak.

Anf. 40 MATS ODELL. (c):

Herr talman! Även jag tyckte att vi i denna debatt kom närmare varandra, ända tills utrikesministern i sitt senaste inlägg sade – om jag uppfattade honom rätt – att det inte finns någonting som motiverar Israels ockupation av Gaza, Golanhöjderna och Västbanken. Om det är på det sättet skulle jag vilja återropa Bo Johnson Theutenberg, som till helt nyligen var UD:s expert på folkrättsfrågor. Han skriver på s. 531 i sin bok om internationell rätt och säkerhetspolitik: 1967 års israelisk-arabiska krig inleds med starka krigiska ouvertyrer från den egyptiska arméns sida sekunderad av övriga arabstater. Delar av den egyptiska armén överförs till Sinaihalvön. Det psykologiska kriget mot Israel tilltar i styrka. Israel svarar på de arabiska åtgärderna med massiva anfall. Nu ockuperas Gazaremsan, de syriska Golanhöjderna och hela CIS-Jordanien eller Västbanken samt den gamla delen av Jerusalem. Från folkrättslig synpunkt är det av vikt att konstatera att argument talar för att Israel här agerar till försvar för det egna territoriet.

Det skulle vara intressant att höra om utrikesministern delar Bo Johnson Theutenbergs uppfattning eller om han står fast vid att det inte finns någonting som motiverar ockupationen av dessa områden.

Herr talman! År 1948, dagen efter staten Israels födelse, fick tusentals illa utrustade israeler plikta med sina liv för att hålla tillbaka de invaderande arabiska arméerna. Det tog en hel månad innan säkerhetsrådet lyckades etablera vapenvila. År 1967 drog FN också snabbt tillbaka sina fredsbevarande styrkor när egyptier, syrier och jordanier tillsammans försökte kasta staten Israel i havet. Detta måste man väga in när man analyserar den rådande situationen.

Jag deltog som en av talarna i ett opinionsmöte som hölls i Storkyrkan 1983 när Yassir Arafat besökte Stockholm.

En annan talare på mötet var Olof Palme. Olof Palme krävde då att Arafat och PLO skulle erkänna Israels rätt till existens.

Jag återkommer till frågan: Är regeringen beredd att upprepa detta krav, med lika välutvecklad bakgrund som de krav som ställdes på Israel den 1 december i FN? Utrikesministern har sagt att han tidigare har framfört ett sådant krav. Kan det göras igen i en ny FN-debatt med samma entusiasm och glöd som Anders Ferm hade den 1 december förra året?

Anf. 41 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp mera i denna debatt. Men jag blev litet orolig när jag hörde de senaste inläggen och även när jag jämförde dem med en del av de tidigare inläggen.

Ni vänder er mot brutaliseringen, mot våldsdåden, men egentligen inte mot själva ockupationen. En 20-årig ockupation är ett folkrättsbrott! Theutenberg i all ära men för Sverige och svensk utrikespolitik och för internationell rätt är ockupationen ett brott mot folkrätten. Det finns ingenting som kan rättfärdiggöra den. Det är ingenting som har hänt tidigare.

Det är en självklarhet att vi ställer de krav på PLO som jag tidigare har redovisat och som har framförts många gånger, dvs. att erkänna Israels existens och dess rätt att finnas inom säkra garanterade gränser.

Min uppfattning om ockupation är den som står att läsa i den svenska telefonkatalogen, s. 1751, den röda delen. Där talas det om hur svenska folket skall agera under ockupation. Eftersom jag inte är säker på att kammarens ledamöter har kommit till s. 1751, skall jag be att få läsa upp vad som står: "Ingen del av vårt land ska ges upp utan hårt motstånd. Skulle fienden ändå lyckas ta någon del av vårt land och upprätta en egen styrelse där, så är området fortfarande svenskt. Befolkningen inom området lyder fortfarande under Sveriges lagliga regering. Svensk lag fortsätter att gälla. Motståndet ska fortsätta inom det ockuperade området. En inkräktare ska aldrig känna sig säker! Kampen ska fortsätta tills hela landet är befriat.

Svenska militära förband, som hamnat bakom fiendens linjer, ska fortsätta motståndet. Civila kan frivilligt gå med i motståndsrörelse för att försvåra fiendens verksamhet. En motståndsrörelse kan verka genom väpnad kamp och sabotage. Alla kan göra passivt motstånd."

Det är vad folkrätten säger. Det gäller det svenska folket, det gäller det palestinska folket. En ockupation av ett folk och annektering av främmande territorium kan aldrig rättfärdigas. Det är vad den svenska hållningen bygger på. Det innebär inte att vi utan att ställa krav accepterar det PLO säger eller kräver. Vad vi tillvaratar är både det palestinska folkets och det israeliska folkets rätt att existera i fred och inom säkra gränser.

Andre vice talmannen anmälde att Gunnar Hökmark, Kerstin Ekman, Mats Odell och Margit Geinzer anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1987/88:149 om utvecklingen beträffande mänskliga fri- och rättigheter i Tjeckoslovakien

Anf. 42 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Hadar Cars har i en interpellation dels tagit upp sju konkreta fall avseende i Tjeckoslovakien fångslade personer, dels efterlyst regeringens bedömning av läget och utvecklingen beträffande de mänskliga fri- och rättigheterna i Tjeckoslovakien i stort.

Låt mig först kommentera de enskilda fallen: Som framgått av uppgifter i bl. a. västliga nyhetsmedier har ledaren för den s. k. jazz-sektionen, Karel Šrp, frisläppts den 2 januari i år. Andra uppgifter ger vid handen att ytterligare en person, Pavel Krivka, skall ha frigivits i mitten av december förra året. Det finns även anledning tro att ytterligare ett antal av de i interpellationen omnämnda personerna kommer att friges under 1988.

Läget för de mänskliga fri- och rättigheterna i Tjeckoslovakien inger dock fortfarande oro. Visserligen har myndigheternas tryck på den aktiva kärnan inom medborgarrättsrörelsen Charta 77 och kommittén för försvar av orättvist förföljda (VONS) minskat något under det senaste halvåret. Särskilt gäller detta de *internationellt kända* representanterna för dessa organisationer, vilka vid personliga kontakter med utländska besökare eller genom telefonkontakter med bl. a. västmedier kunnat kritiskt kommentera utvecklingen i landet utan att detta föranlett ingripanden från myndigheternas sida. Å andra sidan synes myndigheternas inställning till *övriga* oliktankande medborgare – som ej heller är lika kända utanför landets gränser – inte ha förändrats. Det kan inte uteslutas att man från myndigheternas sida söker isolera de "etablerade" kritikerna och förhindra att nya oliktankande söker kontakt med dessa.

Det ansträngda förhållandet mellan myndigheterna och olika religiösa samfund, främst den romersk-katolska kyrkan, är likaledes oförändrat.

Den stora vikt som såväl regeringen som opinionen i Sverige fäster vid respekten för mänskliga rättigheter är väl känd. Ingrepp i medborgarnas rättigheter, något som ofta innebär ett åsidosättande av internationellt gjorda åtaganden, tas upp i en rad fora, bl. a. vid mötet i Wien inom ramen för Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK). Jag vill i detta sammanhang även erinra om att brott mot mänskliga rättigheter inte är att betrakta som "inre angelägenheter", utan att övergrepp kan påtalas av en annan stat.

Frågor rörande mänskliga rättigheter tas även upp bilateralt. Det är därvid en fast svensk praxis att i första hand ta upp fall med anknytning till Sverige.

Låt mig, herr talman, avslutningsvis betona att vi fortsatt kommer att aktivt driva arbetet för en ökad respekt för de mänskliga rättigheterna, både multilateralt och i våra bilaterala kontakter med berörda länder.

Anf. 43 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Under förkrigstiden var Tjeckoslovakien ett av världens ledande industri-länder. Mycket har raserats sedan dess genom krigets härjningar och till följd av den socialistiska planekonomin i landet. Bland de socialistiska länderna är Tjeckoslovakien ändå ett av dem som har den bättre ekonomin. Där finns livsmedel så att det räcker för alla, och där finns också ett utbud av andra varor.

Vänder vi däremot blicken mot de förhållanden som råder i fråga om respekten för medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter, är bilden fortfarande mörk. Husaks avgång som generalsekreterare i det kommunistiska partiet och utnämningen av Jakec till hans efterträdare har i varje fall inte ännu ändrat den bilden. Tjecker som öppet tillstår att deras politiska åsikter

*Om utvecklingen be-
träffande mänskliga
fri- och rättigheter i
Tjeckoslovakien*

inte överensstämmer med det kommunistiska partiets riskerar i hög grad att utsättas för trakasserier och repressalier av ofta hårdhänt slag, bl. a. arresteringar, konfiskation av ägodelar, uppsägningar från arbeten och fängelsestraff med olika motiveringar. Denna kammare vet att de tjeckoslovakiska myndigheternas förfarande mot regimkritiker strider mot åtagandena enligt slutakten från Helsingfors, som också Tjeckoslovakien har skrivit under. Jag vill liksom utrikesministern understryka att det i detta dokument klart uttalas att brott mot mänskliga rättigheter inte är att betrakta som inre angelägenheter, utan att övergrepp kan påtalas av varje annan stat.

Herr talman! Av utrikesministerns svar på min interpellation, vilken framställdes i december förra året, framgår att fem av de sju politiska fångar som jag har namngett alltså hålls fängslade. Jag vågar utgå från att utrikesministern delar min uppfattning att detta inte är acceptabelt. Det är min förhoppning att utrikesministern vill klargöra sin ståndpunkt beträffande dessa fem – både här i kammaren och till företrädare för den tjeckoslovakiska regeringen.

Utrikesministern anger att de tjeckoslovakiska myndigheternas inställning till oliktankande under senare år t. o. m. kan ha hårdnat. Jag kan ge ytterligare exempel på detta. En rättslig prövning som inleddes i oktober förra året mot tjeckoslovakiska medborgare, som ett år tidigare hade ställt sig bakom ett upprop från Charta 77 med krav på det politiska ledarskapets och samhällets demokratisering, föregicks av husundersökning hos bl. a. Vaclav Benda, Peter Uhl, Anna Sabatova och Jira Gruntorad. Hundratal böcker, radioapparater, videoband och skrivmaskiner beslagtogs. Händelsen är dess värre inte unik. Charta 77 ville så sent som i december göra en demonstration på de mänskliga rättigheternas dag. Man sökte tillstånd, men fick inte något sådant. Då offentliggjorde man förbudet, och det blev en spontan demonstration. Enligt de uppgifter jag har, uppskattade medlemmarna själva att ca 2 000 personer deltog. Ett trettiotal av dessa undersöktes, men något åtal lär inte väckas mot dem. Ledarna för Charta 77 fick den dagen inte lämna sina hem. Det är också värt att notera att liknande utgångsförbud har drabbat dem så sent som för bara några veckor sedan i samband med ett överenskommet styrelsesammanträde. De hämtades och sattes i förvar till dess att tidpunkten för det utannonserade mötet sedan länge var passerad.

Utrikesministern säger vidare i svaret att trycket på den aktiva kärnan skulle ha minskat. Jag vill därför fästa hans uppmärksamhet på att den nuvarande talesmannen för Charta 77, Stanislav Devaty – som utrikesministern säkert känner till, byter man ju talesman varje år – på olika sätt har trakasserats. Han har berövats sitt arbete i jordbrukskooperativet Slusovice, där han arbetade som provningstekniker. Han har varit hårdbevakad. Han är ofta uppehållen under sina försök att ta sig mellan olika platser. Han har vid flera tillfällen förhindrats att lämna lägenheten och han har också arresterats flera gånger. Jag vill fråga: Är utrikesministern medveten om att det förhåller sig på detta sätt när det gäller en av de nuvarande talesmännen? Jag är tacksam för eventuella kommentarer från utrikesministern med anledning av den information som jag här har gett.

Herr talman! Jag vill slutligen understryka att mitt syfte med att

interpellera om de mänskliga rättigheterna i Tjeckoslovakien inte är att uttala mig nedsättande om landet eller om de mål de tjeckoslovakiska myndigheterna har för sitt lands och sina medborgares ekonomiska utveckling. Jag tror emellertid att det, i ordets bästa mening, är av ett samfällt europeiskt intresse att vi, var helst det förekommer, tar upp och påtalar när människor förtrycks på grund av sina åsikter. Detta har jag velat göra här i dag också när det gäller Tjeckoslovakien. Jag har tolkat utrikesministerns svar så, att vi på den punkten inte nödvändigtvis skulle ha skiljaktiga uppfattningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Meddelande om svar på interpellation 1987/88:157

Anf. 44 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag vill meddela att jag inte kommer att kunna svara inom den föreskrivna tiden på Sten Anderssons i Malmö interpellation om brottsbekämpningen i Malmö. Anledningen är att Sten Andersson är förhindrad att ta emot svaret den dag det var planerat.

Jag har kommit överens med Sten Andersson om att interpellationen skall besvaras tisdagen den 23 februari.

5 § Svar på interpellation 1987/88:158 om åtgärder på narkotikaområdet

Anf. 45 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Alf Svensson har frågat mig vilka åtgärder, utöver de ordinära, som jag tänker vidta för att hejda och tränga tillbaka narkotikabruket i vårt land. Bakgrunden är vissa uppgifter om gjorda beslag av narkotika.

En av de första åtgärder som den nyttillträdda socialdemokratiska regeringen vidtog år 1982 var att genom en särskild narkotikakommission skaffa underlag för en bred offensiv mot narkotikamissbruk och illegal narkotikahandel. Målet var och är fortfarande ett narkotikafritt samhälle. För att nå varaktiga framgångar i kampen mot narkotikan krävs ett långsiktigt och tålmodigt arbete på såväl det nationella som det internationella området. Det är den inriktning som regeringens narkotikapolitik har.

En genomtänkt narkotikapolitik kräver också goda kunskaper om narkotikamissbrukets omfattning, utveckling och struktur. Tyvärr ger den offentliga statistiken om exempelvis antalet anmälda brott, domar och beslag en bristfällig bild i dessa hänseenden. Förändringar som inträffar beror ofta på andra faktorer än brotts- och missbruksutvecklingen. I syfte att få ett bättre underlag för bedömningen av missbruksutvecklingen fick Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) år 1985 i uppdrag att följa utvecklingen av narkotikamissbruket. Detta sker bl. a. genom ett särskilt regionalt rapporteringssystem. CAN redovisar regelbundet sina resultat till regeringens särskilda samordningsorgan för narkotikafrågor (SAMNARK). SAMNARK följer också utvecklingen genom fortlöpande kontakter med olika berörda myndigheter.

Även om missbrukssituationen i stort förefaller stabil, har det under senare tid förekommit uppgifter som ger anledning till oro. Bl. a. har utbudet av amfetamin ökat, och det finns tecken på att missbruket spritt sig till delvis nya sociala kategorier.

Denna utveckling har en uppenbar internationell bakgrund. Såväl inom polisen som inom tullen sker dock en kontinuerlig utveckling av det nordiska och internationella samarbetet. Av stor betydelse är de nordiska narkotika-sambandsmän som finns utplacerade runt om i världen. Jag vill även nämna att de nordiska justitieministrarna förra året beslöt att permanenta det särskilda nordiska polis- och tullsamarbetet. Bl. a. inom ramen för Interpol, det internationella tullsamarbetsrådet (CCC) och Europarådets s. k. Pompidougrupp förekommer erfarenhetsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter i olika länder.

Av stor betydelse är också det arbete som pågår inom FN. Förra året anordnade FN en världskonferens vid vilken en omfattande idékatalog för nationellt och internationellt arbete mot narkotika utarbetades. Sverige tar aktiv del i arbetet på en särskild FN-konvention mot illegal narkotikahandel. I konventionen behandlas bl. a. straffbestämmelser, förverkande av tillgångar som kommer från narkotikahandel, internationell rättshjälp och polis-samarbete.

Inom Sverige pågår ett metodutvecklingsarbete hos polis och tull. Insatserna koncentreras även på missbrukarledet och inte endast på de större leverantörerna. I det senaste regleringsbrevet för polisen har regeringen också understrukit att det är av grundläggande vikt att satsningen på att beivra gatulangningen fortsätter med oförminskad styrka och att det vid polismyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö skall finnas särskilt avdelad personal, s. k. gatulangningsgrupper, för denna verksamhet.

Jag vill också framhålla den satsning som efter SAMNARK:s initiativ nu sker på samarbete mellan polis och socialtjänst.

När det gäller lagstiftning vill jag påminna om den proposition som överlämnats till riksdagen med förslag att också själva bruket av narkotika skall kriminaliseras. Den föreslagna lagändringen bör kunna få positiva effekter inte minst när det gäller det förebyggande arbetet.

På påföljdssidan sker särskilda satsningar i samarbete mellan kriminalvården och socialtjänsten. Med hjälp av statliga medel har ett hundratal utvecklingsprojekt initierats inom detta område under det senaste året. Jag har också stora förhoppningar på den nya lagstiftning om s. k. kontraktsvård som trädde i kraft vid årsskiftet.

I kampen mot narkotikamissbruket är det nödvändigt att vi utnyttjar och utvecklar olika åtgärder inom rättsväsendets ram. Det utesluter inte att tyngdpunkten i samhällets insatser måste ligga på förebyggande åtgärder och insatser som syftar till vård och rehabilitering. Utan en sådan inriktning kan vi inte vänta oss att nå mer påtagliga och bestående resultat. Det pågår också ett omfattande utvecklingsarbete på det området. Eftersom frågan har riktats till mig och inte till socialministern skall jag dock här inte gå in närmare på detta.

Låt mig slutligen endast säga att jag inte vet vilka "extraordinära" åtgärder som Alf Svensson kan ha i åtanke. För mig och för regeringen står det

emellertid klart att kampen mot narkotikan inte kan bygga på spektakulära punktinsatser. Vad vi behöver är effektiva och flexibla verktyg som vi kan anpassa till nya situationer. I det ligger att vi också måste vara beredda att ompröva och utveckla våra åtgärder mot narkotikamisshuset.

Anf. 46 ANDRE VICE TALMANNEN:

Då Alf Svensson, som framställt interpellationen, har tjänstledigt från riksdagen, tar hans ersättare Mats Odell emot svaret.

Anf. 47 MATS ODELL (c):

Herr talman! Först vill jag tacka justitieministern för svaret på interpellationen.

Anledningen till att den här interpellationen skrevs var uppgifter om att beslagen av narkotika i Sverige ökat kraftigt på senare tid. Under 1986 beslagtogs 188 kg cannabis och 26 kg amfetamin. Under 1987 beslagtogs 227 kg cannabis och 65 kg amfetamin. Det innebär alltså att mängden påträffad cannabis ökat med 21 % och mängden påträffad amfetamin ökat med 150 %.

Det beräknas att full och polis lyckas beslagta 10 % av den narkotika som distribueras och försäljs i landet.

Justitieministern säger i sitt svar att hon inte vet vilka åtgärder som Alf Svensson, som har skrivit interpellationen, kan ha haft i åtanke när han frågade vilka åtgärder justitieministern ämnar vidta utöver de ordinära för att hejda och tränga tillbaka narkotikabruket.

Jag kanske har missuppfattat interpellationsinstitutet. Jag trodde inte att avsikten var att vi som ledamöter i första hand skulle presentera våra egna förslag till åtgärder, utan att avsikten i stället var att vi kunde fråga regeringen vad den har för avsikt att göra. I interpellationen påpekades att mängden beslagtagna narkotika ökat kraftigt. Om inga åtgärder förutom de nuvarande, de ordinära, vidtas – jag vill gärna säga att dessa har intensifierats och internationaliserats –, kommer av allt att döma utvecklingen att fortsätta mot en ökning av narkotikabruket. Jag anser inte att en sådan utveckling skulle vara acceptabel, och justitieministerns svar ger intryck av att inte heller hon anser det. Frågan är då om justitieministern med alla de resurser, personella och andra, som regeringen har till förfogande har förslag, idéer, tankar föranledda av utvecklingen på narkotikaområdet.

Herr talman! Statsrådets svar är långt och innehåller en genomgång av alla kända åtgärder som redan nu vidtas, men det är svårt att hitta löften om ett trendbrott i det som har aviserats i interpellationssvaret.

Målet för samhällets narkotikapolitik måste vara ett samhälle helt fritt från narkotikabruk. Narkotikabruket medför många mänskliga tragedier och för tidiga dödsfall. En mycket stor del av egendoms- och våldsbrotten har också ett direkt samband med bruket av narkotika.

Justitieministern betonade i sitt anförande vikten av förebyggande åtgärder. Det är något som jag gärna vill instämma i. Vi kan inte nog värdera betydelsen av fungerande och trygga familjemiljöer. Skolan har här också en viktig roll att spela för att skapa harmoniska och trygga barn och dessutom för att informera – ja, jag drar mig inte för att säga indoktrinera – barnen och

ungdomarna när det gäller drogernas negativa effekter.

Eftersom det finns ett klart samband mellan alkohol- och narkotikabruk, speglar samhällets syn på och åtgärder mot alkoholen också hur stor kraft man vill lägga vid att komma till rätta med narkotikabruket. Kds verkar för en restriktiv alkoholpolitik och föreslår bl. a. ett treårigt vetenskapligt försök med inköpsbegränsning av alkohol. Detta gör vi inte för att försvåra eller krångla till det för vanliga konsumenter, utan för att komma åt den omfattande ungdomslängningen och för att hjälpa den grupp svåra missbrukare – det rör sig om ca 10 % av konsumenterna – som svarar för ca 50 % av alkoholkonsumtionen.

Det är mycket positivt att det krav som vi kristdemokrater har drivit under en lång följd av år, nämligen kravet på kontraktsvård, nu kommer att tillgodoses i samband med årsskiftet.

Herr talman! Jag tror att arbetet mot narkotikabruket måste drivas på flera olika fronter, förutom de ovan nämnda förebyggande. Åtgärder måste vidtas för att fånga upp missbrukare och för att motivera dem till vård och rehabilitering. Det måste då självfallet också finnas tillgång till behandlingshem. Kds har i sin ekonomiska motion föreslagit ytterligare 5 milj. kr. till detta ändamål. Genom en satsning på rehabilitering kan så att säga konsumentledet i distributionskedjan för knarket minska.

Det sägs för övrigt – jag vet inte om justitieministern vill kommentera den uppgiften – att under jakten på Olof Palmes mördare har åtminstone tidigare de s. k. gatulangningsgrupperna i Stockholm varit i stort sett osynliga. Det krävs fler poliser, bl. a. för att bekämpa knarkhandeln på gator och torg. Från kds sida har vi föreslagit 200 polistjänster, utöver regeringens förslag.

Herr talman! Jag vill fråga justitieministern om hon mot bakgrund av den allvarligt förvärrade situationen, inte minst när det gäller spridningen av HIV-smitta och aids bland sprutnarkomanerna, är beredd att vidta ytterligare åtgärder? Finns det numera gatulangningsgrupper i tjänst i Stockholms innerstad?

Anf. 48 Justitieminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Ja, det finns poliser i tjänst i gatulangningsgruppen i Stockholm.

När det gäller Alf Svenssons interpellation vände jag mig emot att man skulle ta till åtgärder utöver de ordinarie. Jag förstod nämligen inte vad han åsyftade.

Jag har uppfattningen, vilket jag också har försökt redovisa på regeringens vägnar, att detta är mycket svårt. Det krävs väldigt mycket insatser över väldigt många olika politiska områden. Socialtjänstens insatser och övrigt arbete som görs inom de myndigheter som hör under socialdepartementets verksamhetsområde är naturligtvis de allra viktigaste. Det arbete som hör under rättsvården och kriminalvården, liksom polisens och tullens arbete, spelar en mycket stor roll. Insatser inom skolan och inom många andra områden måste också till. Detta kräver ett brett upplagt arbete, och det kräver framför allt tålmod.

Det har visat sig att de som handlar med narkotika har blivit alltmer förslagna, allt skickligare och allt långsiktigare i sin verksamhet. Det gör

naturligtvis att polisen också måste bli allt skickligare. Polisens samarbete med tullen och polisens samarbete över gränserna blir allt viktigare. Jag har i mitt interpellationssvar försökt redovisa att vi arbetar på detta sätt.

Det är också viktigt att vi har tålmod och att vi håller ut långsiktigt i våra åtgärder. Vi vet som jag sade att de som handlar med narkotika t. ex. har en långsiktig planering. Extraordinära insatser – om man med det menar kortsiktiga, tillfälliga insatser – är därför inte särskilt mycket värda i det långa loppet.

Jag sade i interpellationssvaret att vi tyvärr har ett delvis bristfälligt underlag när det gäller att bedöma omfattningen av narkotikaproblemet i samhället. Siffrorna för ökade beslag kan man emellertid inte tolka som en motsvarande kraftig ökning av tillgången på narkotika i landet. Det beror också på hur skicklig polisen och tullen är när det gäller att göra beslag. Om man bara skulle tolka siffror, skulle man lätt kunna falla i mycket farliga gropar.

Man skulle då t. ex. kunna läsa siffrorna över de narkotikabrott som har kommit till polisens kännedom för åren 1982–1985 och dra den slutsatsen att allt nu håller på att rätta till sig. Vi kan här dra en lättnadens suck. Om man läser de siffrorna får man en mycket positiv bild av utvecklingen. De brott mot narkotikastrafflagen som kom till polisens kännedom var således omkring 70 000 år 1982, över 50 000 år 1983, drygt 40 000 år 1984 och knappt 40 000 år 1985. Siffran för år 1986 var ungefär 35 000.

Vi kan konstatera att vi har haft en positiv utveckling i detta land. Det finns speciellt anledning att tro att en del av de allvarliga problem som vi har haft tidigare när det gäller ungdomar i vissa fall har minskat. Vi kan dock vara helt övertygade om att hälsan inte alls är så god som tycks framgå av de siffror som jag nyss läste upp. Det är viktigt att vi försöker förbättra statistiken. Det är också viktigt att vi inser att statistik av detta slag inte alls visar hela bilden.

En del av den utveckling som vi tidigare befarade har vi undgått. Men vi har stora problem i dag. Vi har också fått en del nya problem. Som jag sade i interpellationssvaret finns det stora problem inte minst när det gäller amfetamin. Vi vet att många av dem som missbrukar tung narkotika far mycket illa. Dödligheten är mycket hög bland missbrukarna av tung narkotika. Utvecklingen av HIV-smitta och aids är mycket stor bland heroinmissbrukarna. Vi vet att många, och allt fler, av de kvinnor som missbrukar tung narkotika ägnar sig åt prostitution. Vi vet att brottsligheten bland dem som missbrukar tung narkotika är mycket omfattande och tycks ha ökat.

Det finns således all anledning att se mycket allvarligt på den situation vi har i dag. Vi måste arbeta över ett brett fält. Inom regeringen finns bl. a. en grupp för samarbete mellan olika departement, som träffas var fjortonde dag och går igenom den senaste utvecklingen för att ständigt försöka komma fram till nya åtgärder. Jag tror att det arbetet är en mycket viktig faktor för att vi hela tiden skall kunna hålla oss à jour med vad som händer, för att vi hela tiden skall kunna förbättra våra åtgärder och för att vi skall kunna utnyttja våra kunskaper.

Anf. 49 MATS ODELL (c):

Herr talman! Jag tror inte heller på ett absolut linjärt samband mellan de upptäckta kvantiteterna narkotika och konsumtionens omfattning. Jag håller också med justitieministern om att det krävs ett brett och tålmodigt arbete, utan inslag av spektakulära och tillfälliga insatser. Det var inte heller det som Alf Svensson åsyftade.

Jag tror också, som justitieministern sade, att de som handlar med narkotika blir alltmer försugna och allt skickligare. Justitieministern säger då att polisen måste bli skickligare. Frågan är emellertid om poliserna inte också måste bli flera. Det är väl sådant som i nuvarande budgetläge får vara en extraordinär insats. Vad säger de berörda myndigheterna i sina anslagsframställningar till årets budget? Vad säger polisen, tullmyndigheterna och övriga inblandade? Anser man att man har fått de resurser som behövs för att lösa denna uppgift? Räcker t. ex. antalet poliser?

Det är glädjande att höra att det finns sådana tjänster tillsatta och att man arbetar på det sättet i Stockholms innerstad. Jag är intresserad av att höra om justitieministern tror att man kan ge en tilldelning utöver det som i besparingstider hittills har varit möjligt att ge. Kan man förvänta sig ett tillskott i exempelvis tilläggspropositionen senare under varen?

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1987/88:So9 till socialutskottet

1987/88:T96-T101 till trafikutskottet

1987/88:Sf13-Sf15 till socialförsäkringsutskottet

7 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 9 februari

1987/88:341 av *Kjell Johansson* (fp) till statsrådet Bengt Göransson om de regionala TV-sändningarna i Södermanland:

Frågan om de regionala TV-sändningarna i Södermanland har varit en följetong i riksdagen. Själv har jag tagit upp saken i såväl motioner som i form av en fråga till kulturministern. Efter riksdagens senaste beslut fanns det anledning att tro att frågan skulle få en snabb lösning.

Likväl tycks läget nu vara att varken sändarkapaciteten eller medlen för redaktionell uppbyggnad och bevakning har fått en sådan lösning att riksdagsbeslutet kan effektueras.

I anledning härav vill jag fråga kulturministern:

Vilka åtgärder tänker kulturministern vidta för att riksdagsbeslutet om regional TV-bevakning skall kunna fullföljas för Södermanlands del?

1987/88:342 av *Larz Johansson* (c) till statsrådet Georg Andersson om hemspråksundervisningen:

I årets budgetproposition, bil. 10 Utbildningsdepartementet, föreslås att hemspråksundervisningen förläggs till tid utanför den ordinarie timplanen. Detta förslag har vällat stor oro i många invandrargrupper och hos hemspråkslärarna.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till invandrarministern:

Anser statsrådet att ett sådant förslag står i överensstämmelse med de övergripande målen för den svenska invandrapolitiken?

1987/88:343 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till statsrådet Georg Andersson om behandlingen av asylsökande från Chile:

Enligt många bedömare ökar nu förtrycket i Chile. Det förekommer samtidigt uppgifter om att avvisningar och utvisningar av chilensare från Sverige ökar.

Med anledning av detta vill jag fråga:

Kommer invandrarministern att vidta några åtgärder med anledning av dessa uppgifter?

1987/88:344 av *Kurt Ove Johansson* (s) till justitieministern om översyn av datalagen:

Sverige fick som första land i världen sin datalag 1973. Samtidigt uttalades att en översyn skulle ske när erfarenheter vunnits av lagens tillämpning. Någon sådan översyn har dock aldrig kommit till stånd.

Det ingår inte i DOK:s uppdrag att företa en allmän översyn av datalagen. Ett sådant uppdrag hade däremot DALK. Arbetet i DALK ledde fram till vissa ändringar i datalagen. De mest betydelsefulla kom 1982. Kommittén avbröt emellertid sitt arbete 1984 utan att avge något slutbetänkande.

De flesta torde numera vara överens om att datalagen har brister. Systematiken är omodern och lagens innehåll är i vissa delar svårtillgängligt. Det framstår därför som mycket angeläget att företa en allmän översyn av datalagen.

Med hänvisning till vad som anförts vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Är statsrådet beredd att ta initiativ till en allmän översyn av datalagen?

8 § Kammaren åtskildes kl. 18.31.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON